

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

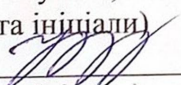

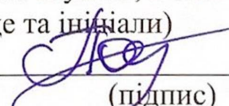
ВАЩЕНКО Максим Ігорович
(студент групи ЗФБС-22-М)

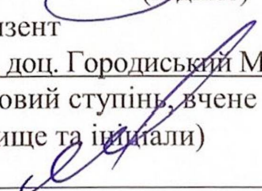
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»)

Завідувач кафедри фінансів та
цифрової економіки
д.е.н. проф. Н.Г. Виговська.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Науковий керівник
д.е.н. проф. Полчанов А.Ю.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Городиський М.П.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Анотація

Ващенко М.І. Управління капіталом банківських установ.

Кваліфікаційна робота представлена на здобуття освітнього ступеня «магістр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси банківська справа та страхування». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

Дослідження присвячено розвитку теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій забезпечення фінансової стійкості банківської системи України з урахуванням міжнародного досвіду.

На основі дослідження літературних джерел виділено теоретичні підходи до поняття «власний капітал банку», що дозволило автору уточнити поняття «власний капітал банку». Розглянуто механізм управління структурою капіталу банку. Досліджено сучасний стан формування власного капіталу банків України за 2018-2022 роки. Визначено перспективи забезпечення фінансової стійкості банківської системи України з урахуванням міжнародного досвіду. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних чинників та окреслити умови для подальшого розвитку банківського сектору України.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, капітал, фінансова стійкість.

Annotation

Vashchenko M.I. Capital management of banking institutions.

The qualification work is presented for obtaining the master's degree in the field of knowledge 07 «Management and administration» specialty 072 «Finance, banking and insurance». - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

The study is devoted to the development of theoretical foundations and the development of practical recommendations for ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine, taking into account international experience.

Based on the study of literary sources, theoretical approaches to the concept of "bank equity" were selected, which allowed the author to clarify the concept of "bank equity". The mechanism of managing the bank's capital structure is considered. The current state of equity capital formation of Ukrainian banks for 2018-2022 was studied. Prospects for ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine have been determined, taking into account international experience. The implementation of the proposed measures will minimize the impact of negative factors and outline the conditions for the further development of the banking sector of Ukraine.

Key words: bank, banking activity, capital, financial stability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКУ	8
1.1. Економічна сутність капіталу банківської установи.....	8
1.2. Механізм управління структурою капіталу банку	22
1.3. Сучасний стан наукових досліджень з питань управління капіталом банку	30
Висновки до 1-го розділу	38
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВ	40
2.1. Сучасний стан формування власного капіталу банків України.....	40
2.2. Аналіз системи управління власним капіталом.....	49
2.3. Перспективи забезпечення фінансової стійкості банківської системи України з урахуванням міжнародного досвіду	60
Висновки до 2-го розділу	69
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Банківська система є важливою складовою частиною ринкової економіки, вона не тільки забезпечує регулювання кредитного та грошового обігу, а й рух, перерозподіл та ефективне використання фінансових ресурсів. Виконання цих функцій значною мірою залежить від капіталу самої банківської системи, тобто основної економічної системи цінностей банку та всієї банківської системи, вони визначають потенціал і швидкість її ефективного економічного розвитку та є важлива складова.. Ролі належать капіталу.

Банківсько-фінансові установи мають певний обсяг наявних коштів, що є необхідною базою для здійснення банками відповідної діяльності та основою для виконання банками покладених на них функцій. Основні сфери та напрями діяльності банківських установ, склад їх клієнтської бази, рівень доходів в умовах ринкової економіки якраз і визначають кількість і якість капіталу, яким володіють банки. З огляду на це питання формування капіталу банків, оптимізації структури капіталу та забезпечення стабільності є особливо важливими для ефективної організації діяльності банківських установ.

Однак варто зазначити, що капітал як об'єкт дослідження розглядався досить давно та був приводом для багаторічних суперечок. Конфлікт інтересів між власниками засобів виробництва і найманими робітниками зрештою розвивається в конкретній формі капіталу. Капітал є одним із найважливіших компонентів вільної ринкової економіки. Капітал банківських установ є показником вільної ринкової економіки. Банківський капітал є найважливішим елементом, необхідним для прогресу ринкової економіки. Поки що банки перемістилися із збиткових сфер у дефіцитні, виходячи з виробничих потреб на основі перерозподілу грошових фондів, займаючи позицію ключових інститутів регулювання економіки. Тому ефективне формування, нагляд і поповнення банківського капіталу є особливо важливими.

М. Д. Алексеєнко, О. В. досліджували такі питання, як природа

банківського капіталу, механізм формування його основних складових, захист прав кредиторів. Теоретичні та практичні аспекти реалізації ресурсної політики в банках досліджували Дзюблюк, Галіцейська Ю.М. В. В. Коваленко та Д. С. Гайдучук досліджували питання достатності капіталу. О. А. Коваль, І. Р. Прищенко проаналізували проблему управління власним капіталом банків. як. Криклій, М. О. Боровкіна досліджує соціально-економічну природу банківського капіталу. Т.О.Харченко та А.О.Ковтун досліджували управління банківським капіталом з точки зору фінансового планування. Г. М. Чепелюк досліджував проблеми стратегічного аналізу та планування процесу розвитку банку.

Головною **метою** цієї роботи є дослідження управління банківським капіталом та перспективи його удосконалення.

Відповідно до мети, основними **завданнями** написання роботи є:

- дослідити економічну сутність капіталу банківської установи;
- вивчити механізм управління структурою капіталу банку;
- визначити сучасний стан наукових досліджень з питань управління капіталом банку;
- дослідити сучасний стан формування власного капіталу банків України;
- провести аналіз системи управління власним капіталом;
- визначити перспективи запровадження міжнародних стандартів «базель» для вітчизняних банків на основі міжнародного досвіду.

Об’єкт дослідження – це процес управління капіталом банківських установ.

Предмет дослідження – капітал банківської установи.

Методи дослідження. При написанні роботи використовувались загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання:

- абстрактно-логічний – при розкритті сутності капіталу банківської установи;
- системного аналізу та теоретичного узагальнення – для аналіз стану та

тенденції управління капіталом банківських установ;

– логічного узагальнення – для обґрунтування шляхів запровадження міжнародних стандартів для вітчизняних банків на основі міжнародного досвіду.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; матеріали й статистичні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених; документи Житомирської політехніки, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого наукового питання – обґрунтуванні теоретичних положень фінансів бюджетних установ та розробці практичних рекомендацій з напрямів їх розвитку. До найвагоміших наукових результатів, які характеризують новизну дослідження та особистий внесок автора, належать такі:

- на основі дослідження літературних джерел виділено теоретичні підходи до поняття «власний капітал банку», що дозволило автору уточнити поняття «власний капітал банку»;

- розглянуто механізм управління структурою капіталу банку (головною метою процесу управління капіталом банку є залучення та підтримка достатнього капіталу для розширення бізнесу та запобігання ризикам. На стратегічному рівні управління визначено наступні етапи: формулювання мети та цілей управління капіталом, аналіз та оцінка поставленої мети і цілей на базі прогнозу фінансового стану банку, аналіз можливих ризиків для банківської установи, формулювання і реалізація стратегії, контроль за реалізацією процесу управління капіталом банку);

- досліджено сучасний стан формування власного капіталу банків України за 2018-2022 роки;

- визначено перспективи забезпечення фінансової стійкості банківської системи України з урахуванням міжнародного досвіду (Для вирішення проблем поточного розвитку банківської системи та стабілізації умов її функціонування

необхідно вжити низку заходів, спрямованих на: запровадження нових депозитних схем, реструктуризацію та ліквідацію банків. Необхідно запроваджувати та виконувати нормативно- правові акти НБУ щодо регулювання діяльності комерційних банків та створювати умови для залучення інвестицій у вітчизняну банківську систему в межах, що не спричиняють значних фінансових ризиків).

Практичне значення одержаних результатів. Проблема визначення й оцінки власного капіталу банку набула важливого значення при появі інституту самостійних комерційних банків, і особливо в сучасних умовах несприятливої економічної кон'юнктури. Проте в Україні майже відсутні наукові дослідження, спеціально присвячені проблемам управління власним капіталом комерційного банку, а саме аспектам оцінки та аналізу капіталу комерційного банку. В умовах нестабільної економіки.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та результати дослідження доповідалися та опубліковані в матеріалах науково-практичних конференцій («Конференція, присвячена Дню науки», м. Житомир, 15-19 травня 2023 р. та «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу», м. Житомир, 9-10 листопада 2023 р.).

Структура, зміст та обсяги роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних літературних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 76 сторінки машинописного тексту, у тому числі 10 таблиць, 17 рисунків. Список використаної літератури нараховує 85 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКУ

1.1. Економічна сутність капіталу банківської установи

З розвитком економіки посилюється роль банківської системи. Банки виконують різноманітні економічні функції і в такий спосіб впливають на грошовий ринок, зокрема, та економічний стан країни загалом.

Значущість банківської діяльності та роль банків визначаються фінансовою стійкістю, що характеризується показниками стану та динаміки банківського капіталу. Тому вдосконалення порядку формування банківського капіталу забезпечить зміцнення банківської системи. Виходячи з цього, можна стверджувати, що обґрунтування економічної сутності та теоретичних основ банківського капіталу в ринкових умовах з урахуванням кризового періоду набуло особливої актуальності.

Під капіталом банку розуміють «сукупність власних, залучених і позичених коштів, що знаходяться в розпорядженні банку та використовуються ним для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів в грошовій формі для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку» [14, с. 416]. Склад капіталу банку включає власний, залучений та позичений капітал, що надає можливість зарахувати його до капіталу функціонуючого, а не лише посередницького. Головна мета якого полягає у формуванні прибутку банку, доходів його клієнтів у формі дивідендів і відсотків та створенні сприятливих умов для подальшого розвитку банківської установи в економічній системі на ринкових принципах, пов'язаних з факторами часу, ризику й ліквідності.

На сьогоднішній день немає чіткого визначення поняття «банківський капітал». Його неоднозначне визначення гальмує розвиток теоретичних засад та ускладнює побудову й удосконалення механізму використання банківського капіталу. Різне сприйняття капіталу банку суб'єктами ринкових відносин є джерелом суперечностей, що знаходить своє відображення в практичній діяльності банківських установ.

На думку К.М. Суторміна, економічна сутність банківського капіталу розкривається в органічному поєднанні матеріально-речового змісту і суспільно-економічної форми. На сьогоднішній день відсутнє однозначне визначення сутності поняття «банківський капітал», який досить часто ототожнюють з поняттям «капітал банку», що є, на наш погляд, не доцільним. Саме тому існує можливість певних ускладнень як теоретичного, так і практичного аспектів формування та функціонування капіталу в банківських установах, які потребують подальшого розв'язання [79].

Банківська система відіграє головну роль у розвитку економіки України, проте банкам сьогодні доводиться функціонувати у доволі складних умовах, викликаних кризою, політичною нестабільністю, війною. З посиленням ролі та значення фінансового сектору зросли вимоги до комерційних банків. На першому етапі їх становлення головними завданнями були необхідність створення розгалуженої мережі, спеціалізація, розроблення нормативної та інструктивної баз, підготовка кадрів, пошук клієнтів. У сучасних умовах на перший план виходить ефективне формування банківського капіталу, який є основою виконання банками своїх функцій і мінімізації фінансових ризиків.

Відсутність чіткого трактування суті поняття «банківський капітал» звичайно ускладнює подальший розвиток особливостей формування банківського капіталу на практичному рівні. Проте визначення суті банківського капіталу є першочерговим завданням, адже від правильного розуміння цього поняття залежать взаємовідносини між банками та їх клієнтами, а також регулювання банківської діяльності загалом.

Л.О. Петик, В.В. Підкорчевна вважають, що банківський капітал – це капітал, сформований за рахунок власних коштів, тобто залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань, залучений з метою здійснення банківської діяльності задля одержання прибутку [62]

М. О. Лисенко пропонує таке уточнене визначення банківського капіталу: це сукупність грошових коштів та виражених у грошовій формі матеріальних та нематеріальних активів банку, які дорівнюють сукупності власних та залучених

коштів, перебувають у розпорядженні банку відповідно функціональних ознак та зростають у результаті ефективної фінансово-господарської діяльності шляхом використання них для здійснення активних операцій банку та надання ряду послуг. Дане трактування поглиблює сутність поняття і охоплює всі стадії його функціонування та розвитку [43, с. 316].

Провідні науковці Мороз А.М., Савлук М.І. вважають, що ресурси банку є сукупністю коштів, які знаходяться в його розпорядженні та використовуються для здійснення активних операцій [52]. Подібний підхід до визначення сутності ресурсів банку використовує Алексєєнко М. Д. – банківські ресурси — це сукупність грошових ресурсів і матеріальних, нематеріальних і фінансових активів виражених в грошовій формі, які знаходяться в розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активної діяльності та надання послуги [2]. Що подібного в цих визначеннях полягає в тому, що вони характеризують банківські ресурси як сукупність коштів, що використовуються банками для здійснення активних операцій та надання послуг. Слід зазначити, що за словами Алексєєнка М.Д. банківські ресурси виражаються в грошовій формі, а інші трактують їх лише як певний збір коштів.

Як відомо, фінансові ресурси залежно від рівня їх формування та використання поділяються на централізовані, що перебувають у розпорядженні держави, окремих адміністративно-територіальних одиниць, та децентралізовані, які створюються та витрачаються окремими суб'єктами господарювання [34].

Таким чином, визначальним у дослідженні терміну «банківські ресурси» є їх фінансова сторона – тобто, насамперед, фінансові ресурси, які водночас можуть мати просторовий, часовий характер чи інформаційні складові її розкриття. Так, зокрема, часова складова фінансової ресурсів визначає можливість їх трансформаційних змін, у тому числі у інші види банківських ресурсів: матеріальні, трудові, технічні та ін. Поряд з цим просторова складова може визначити особливості залучення фінансових ресурсів відповідно до індивідуальних регіонів функціонування банківських установ, та інформаційна

складова може забезпечити формування вартості як залучених, так і запозичених фінансових ресурсів потенційних клієнтів. Можна дійти висновку, що термін «банківські ресурси» повинен розглядатися з двох сторін:

по-перше, як сукупність усіх можливих банківських ресурсів,

по-друге, через визначення сутності фінансових ресурсів банківської установи [63].

Розглядаючи економічний зміст банківських ресурсів, важливо відзначити, що їх обіг здійснюється на кредитній основі і тому є різновидом товару. Значення

використання ресурсів банку полягає в їх здатності функціонувати як капітал і генерувати дохід у вигляді кредитного прибутку, який є складовою прибутку банку. З цієї точки зору, поняття «банківські ресурси» можна розглядати в двох аспектах.

По-перше, традиційні банківські ресурси - це тимчасово вільні кошти економіки і населення, накопичене банком під заставу майна чи боргу зобов'язання щодо подальшого розміщення на ринку з метою отримання прибутку.

По-друге, крім традиційних банківських ресурсів, це поняття також може включати в себе реальні можливості банку не тільки акумулювати кошти в боргових зобов'язаннях і майні зобов'язань, але також можливість виводити прибуток від ведення прибуткової банківської діяльності операції (дохідні активні, комісійні та брокерські операції). Натомість кількість прибутку має бути достатнім для окупності залучених ресурсів і поступового зростання капіталу банку [63].

Поняття «ресурси» походить від французького слова *resources* і означає матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, які в разі потреби можна використати [39].

Поняттю «ресурсна база банку» можна дати таке визначення: це частина грошового ринку, представлена сукупністю виведених з обігу коштів господарських суб'єктів грошових доходів населення, які мобілізуються банками на умовах виникнення зобов'язання власності та боргу для подальшого

розміщення серед юридичних і фізичних осіб, яким необхідні банківські ресурси для одержання прибутку.

Для здійснення діяльності в умовах ринку будь-якому комерційному підприємству необхідні ресурси. Комерційні банки є установами, що спеціалізуються на посередницькій діяльності, яка пов'язана, з одного боку, із купівлею вільних грошових коштів на ринку ресурсів, а з іншого – продажем кредитних ресурсів підприємствам, організаціям і населенню. Від операцій із залучення коштів залежить розмір банківських ресурсів і, отже, масштаби діяльності комерційних банків. З іншого боку, вигідне розміщення ресурсів сприяє підвищенню дохідності та ліквідності комерційних банків, забезпечує їх економічну самостійність та стабільність.

Поняття «ресурсний потенціал», «банківські ресурси» і «банківський капітал» близькі за змістом, але вони не є синонімами. Пропонуємо розглянути схему, яка наочно відображає як взаємозв'язок, так і сутнісну відмінність цих понять (рис. 1.1).

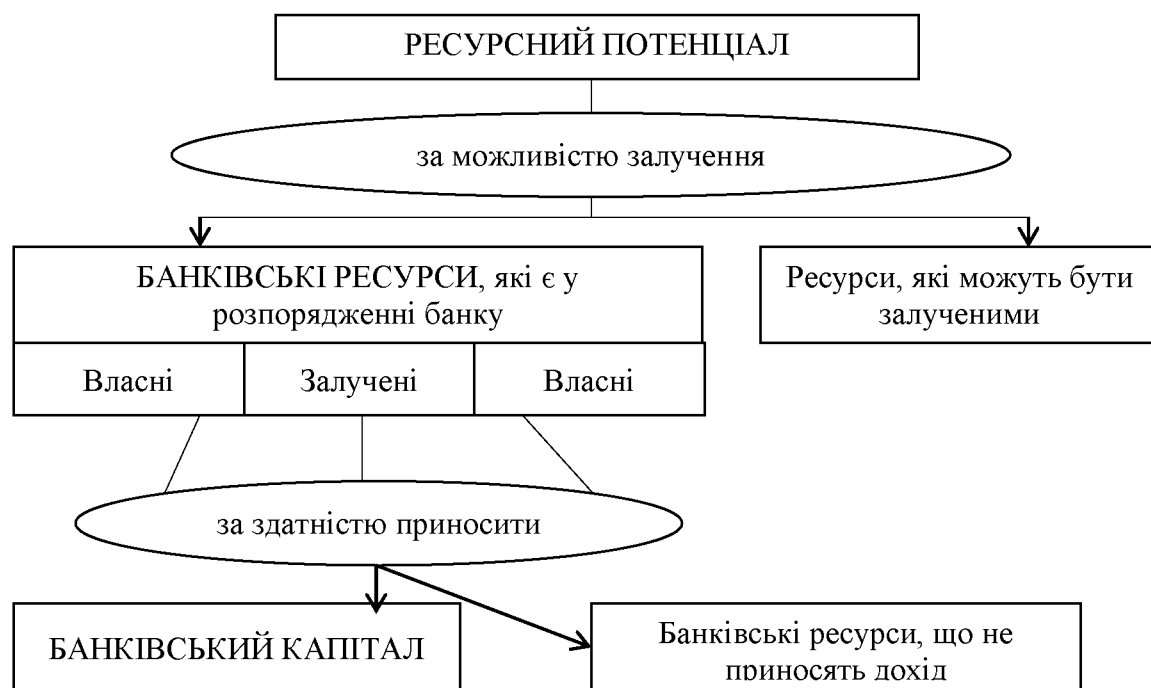

Рис. 1.1. Взаємозв'язок та відмінність понять «ресурсний потенціал банку», «банківські ресурси», «банківський капітал» [42, с. 315]

На рис. 1.1 показано схему ресурсної бази комерційних банків, яка притаманна вітчизняним банкам в умовах ринкових відносин, що формуються в Україні.

Водночас слід зазначити, що структура ресурсної бази окремого банку є індивідуальною і залежить від ступеню спеціалізації банку, універсалізації банківських операцій та інших факторів.

Представлене на рис. 1.2 розмежування понять конкретизує стратегічні і тактичні завдання у сфері банківської діяльності, зокрема у сфері управління фінансовими ресурсами комерційного банку, на різних часових інтервалах.

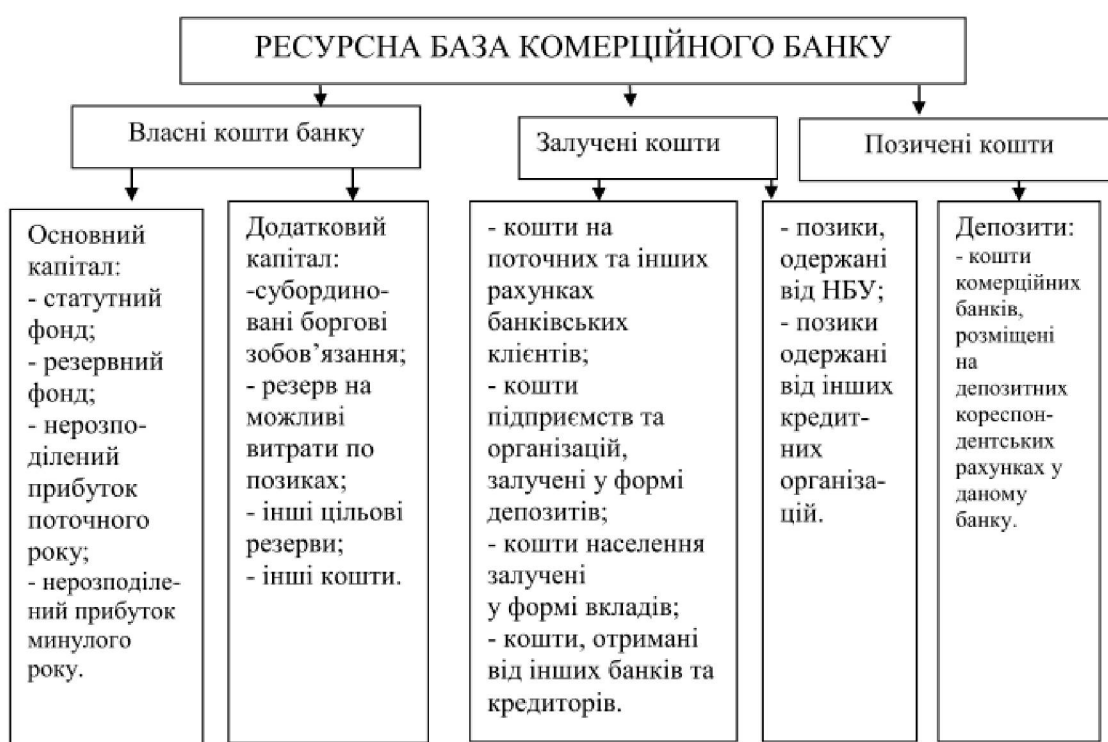

Рис. 1.2. Ресурсна база комерційного банку

Операції, за допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси, називаються пасивними. Пасивні операції забезпечують формування ресурсів банку, необхідних йому зверх власного капіталу для здійснення нормальної діяльності, забезпечення ліквідності та одержання доходу. Пасивні операції банку можуть здійснюватися у формах: залучення коштів на депозитні рахунки (поточні, строкові, ощадні та ін.); недепозитного залучення коштів (одержання позичок на міжбанківському ринку, позичок НБУ, випуск банківських

облігацій, векселів та інших зобов'язань).

Таким чином, охарактеризувавши банківські ресурси, можна зробити висновок, що саме їх формування та раціональне використання є одним із найголовніших завдань, яке вирішує банк у своїй діяльності.

На даному етапі розвитку економіки нашої держави спостерігається тенденція до нарощення фінансової нестабільності, яка сколихнула не тільки Україну, але й цілий світ, що викликано повномасштабною війною Росії проти України. Такі події спричинили перехід економіки нашої країни до цивілізованих ринкових відносин, де вирішальне значення має розвиток та удосконалення діяльності комерційних банків, формування й використання їхніх ресурсів. В умовах обмеженості та дефіциту фінансових ресурсів особливої актуальності набувають питання формування власної ресурсної бази банку та оптимізації її структури. Для цього необхідно, перш за все, проаналізувати сучасний стан необхідного обсягу капіталу, який є у розпорядженні банківських установ та напрями управління ним. Потребує дослідження власна ресурсна база банку [6].

Проте в Україні в розрізі динамічних змін ще недостатньо наукових досліджень, присвячених сучасним проблемам формування ресурсної бази банку та управління нею. Тому потрібно розглянути систему створення ресурсної бази банків, яка потребує аналізу проблем формування та поповнення власного капіталу.

Важливим показником, який характеризує фінансову стійкість окремого банку і банківської системи загалом, є власний капітал банку. Від того, наскільки банківські установи приділятимуть увагу процесу формування власного капіталу, аналізу його структури, буде залежати їх спроможність ефективно здійснювати банківські операції та надавати послуги, а також фінансова стійкість банківської системи, її місце й роль у процесах економічних перетворень і подальшого розвитку економіки країни на ринкових засадах, інтеграція банківської системи України у світову спільноту [70].

На сьогодні розмір, достатність та рівень капіталізації власного капіталу

банківської установи є основними передумовами ефективної банківської діяльності та запорукою фінансової стабільності та надійності банківської системи.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», власний капітал – це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань [65].

Власна ресурсна база у банківській справі служить дещо іншим цілям, ніж інші сфери бізнесу. Це добре видно через функції банківського капіталу (рис. 1.3).

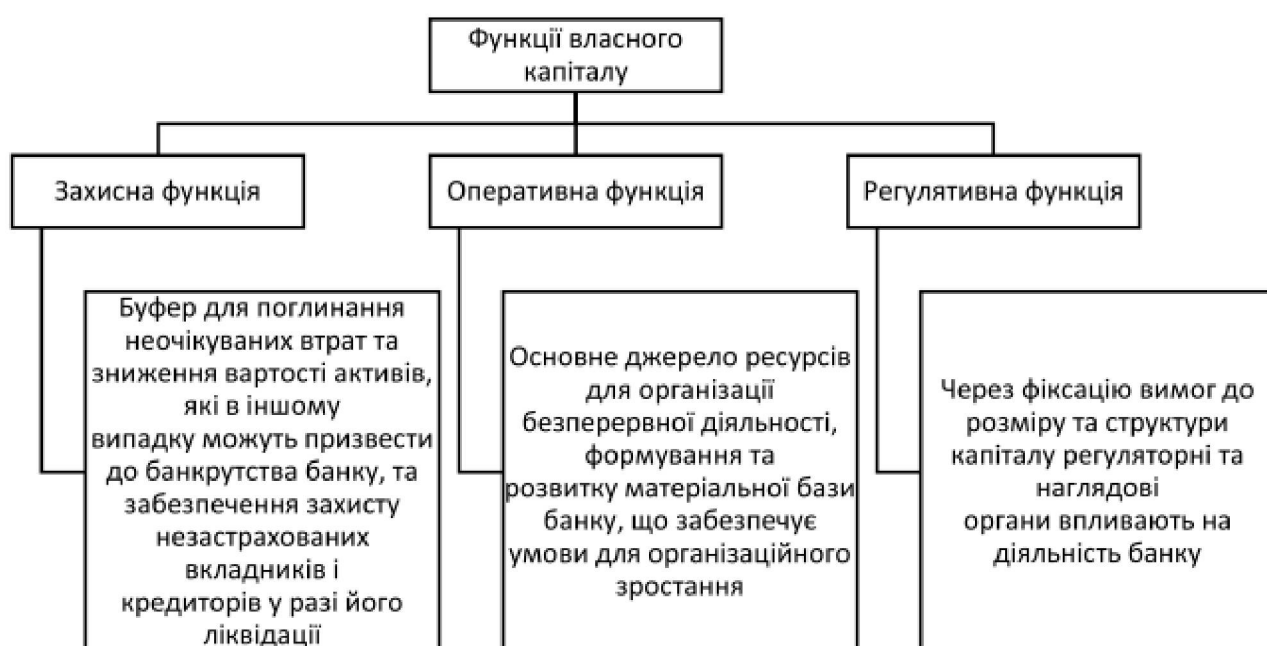

Рис. 1.3. Функції власного капіталу банку [6]

Для того, щоб виконувати ці функції на належному рівні, банківська установа повинна бути капіталізованою, тобто мати достатній обсяг власного потенціалу.

Класифікаційні ознаки власного капіталу частково співпадають з ознаками, властивими сукупному банківському капіталу, проте існують деякі відмінності, пов'язані із специфічністю досліджуваної структурної компоненти. Увагу привертають такі, як порядок формування власного капіталу, форма інвестування (етап створення банку та виходу на ринок), джерела формування та

спосіб розрахунку (етап зростання). Згідно чинного законодавства, формування і збільшення власного капіталу відбувається виключно у вигляді грошових внесків.

Також досліджено, що на структурні перетворення досліджуваного показника значно впливає організаційно-правова форма власності банківської діяльності – розподіл власного капіталу на акціонерний (формується в сумі номінальної вартості акцій, що розповсюджуються) і пайовий (формується шляхом розподілу на паї, розмір яких визначається установчими документами). Кожна форма власності має свої переваги і недоліки з погляду стратегічного розвитку банку, цілей і завдань, які ставлять перед собою засновники.

Досить розповсюдженою в літературних джерелах є рекомендація деталізації власного капіталу на основний (капітал 1-го рівня) і додатковий (капітал 2-го рівня). Визначене висуває за необхідне подальшу класифікаційну ознаку – спосіб розрахунку, згідно якого розрізняють балансовий (який безпосередньо представлений у балансі банку) і регулятивний власний капітал (який використовується органами банківського нагляду для обчислення економічних нормативів і деяких інших потреб).

Таким чином, на величину і структуру власного капіталу банку роблять вплив значна кількість чинників, облік яких вимагає застосування системного підходу при дослідженні даного об'єкту фінансового менеджменту банку.

Так, гарантом стабільності та надійності у банківській діяльності є власний капітал, що сформований за рахунок коштів його власників та здійснює наступні функції: захисну, оперативну та регулювальну (табл. 1.1).

Визначається власний капітал за допомогою розрахунків, таким чином включає статті власних та залучених коштів, наприклад, субординований борг.

При цьому слід зазначити, що у розглянутих класифікаціях відсутній поділ залежно від ризиків, які характерні для банківської діяльності. Тому доцільно поділити банківський капітал на достатній для покриття банківських ризиків та недостатній.

Аналіз поданих класифікацій дав змогу зробити висновок, що всі

класифікації ґрунтуються на функціях банківського капіталу, розкривають через існуючі ознаки саму сутність поняття "банківський капітал".

Таблиця 1.1

Характеристика видів банківського капіталу [14, с. 417]

	Власний капітал	Статутний капітал	Регулятивний капітал
Сутність	частка майна банку, яка фінансується коштом власників та власних засобів банку. Головними складовими власного капіталу банку є його статутний, додатковий та резервний капітали, а також нерозподілений прибуток	сума внесків власників банку в його активи згідно із статутними документами	сукупність основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу банку
Функції	заснування і введення у дію банківської установи; база для обрахування дивідендів й розподілу майна; репрезентативна (рекламна) функція	відповідальність та гарантія; забезпечення ліквідності; контроль та діяльність банківської установи; управління; захисна функція	покриття можливих негативних наслідків від різноманітних ризиків, що банки несуть в процесі діяльності; забезпечення захисту депозитів, фінансової стійкості і стабільності діяльності банківської установи; покриття збитків; відрахування до фондів і резервів з прибутку; відображення у публічних звітах руху

Запропоновані класифікації пов'язані з формуванням банківського капіталу з метою здійснення банківської діяльності.

Таким чином, за результатами дослідження економічної літератури узагальнено класифікацію видів капіталу банку, що наведено на рисунку 1.4.

Дослідження механізму формування банківського капіталу потребує розгляду його складників із позиції джерел його формування. За цією класифікацією капітал банку поділяється:

- власний капітал (частка майна банку, яка фінансується коштом власників та власних засобів банку);
- статутний капітал (сума внесків власників банку в його активи згідно із статутними документами);
- регулятивний капітал (сукупність основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу банку).

Основою будь якої установи, і банку зокрема, є статутний капітал.

Розкриваючи порядок формування статутного капіталу банку, слід наголосити на тому, що в Україні відповідно до ст. 336 Господарського кодексу України банки створюються у формі акціонерного товариства або кооперативного банку. Формування статутного капіталу банку здійснюється виключно шляхом грошових внесків, крім випадків, передбачених чинним законодавством [21].

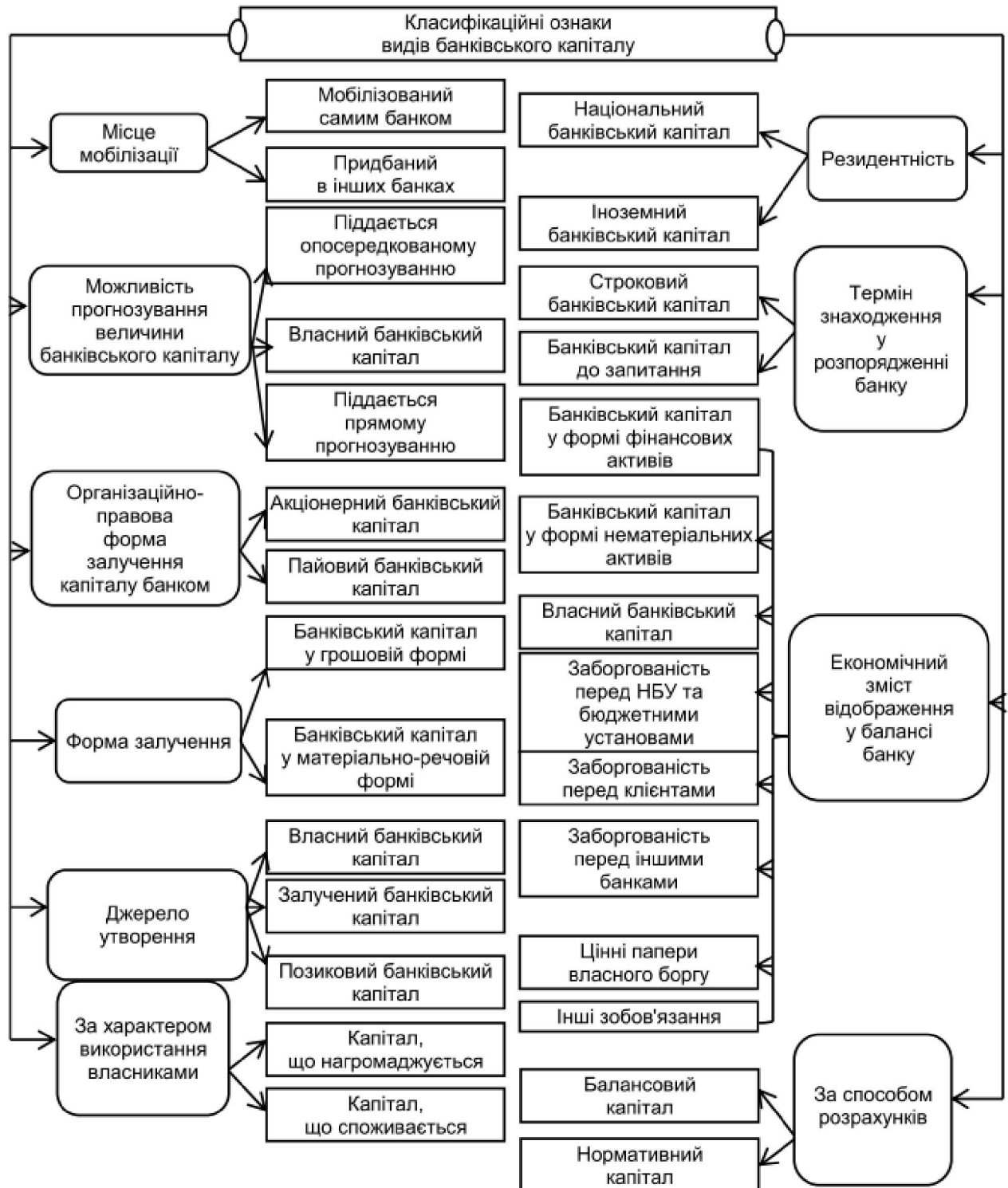

Рис. 1.4. Класифікація видів банківського капіталу [25]

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» стаття 31, мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 500 мільйонів гривень.

Національний банк України має право встановлювати для окремих юридичних осіб, які мають намір здійснювати банківську діяльність, залежно від їх спеціалізації диференційований мінімальний розмір статутного капіталу на момент їх державної реєстрації, але не нижче розміру, передбаченого цією статтею [65].

Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривнях.

Під час формування статутного капіталу комерційного банку слід враховувати певні обмеження, зокрема:

- статутний капітал банку не повинен формуватися з непідтверджених джерел;
- забороняється використовувати для формування капіталу банку бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення.

Важливе значення в діяльності банку відіграє регулятивний капітал та резервний фонд.

Так, згідно статті 36 Закону України «Про банки і банківську діяльність», розмір відрахувань до резервного фонду має бути не менше 5 відсотків від прибутку банку до досягнення ними 25 відсотків розміру регулятивного капіталу банку [65].

Отже, сучасний етап розвитку банківської системи України супроводжується низьким рівнем власного капіталу банків. На це впливає низка факторів, що поділені на зовнішні та внутрішні.

До внутрішніх факторів належить розмір активних операцій, специфіка клієнтів банку, а також характер та рівень ризику активних операцій, дослідження яких необхідно проводити на рівні окремих банків. До зовнішніх

можна віднести: рівень інфляції, рівень ВВП, обсяг зовнішнього боргу, рівень розвитку банківської системи, рівень розвитку ринку цінних паперів, облікову ставку тощо [57].

Наступним етапом є визначення факторів, які можуть впливати на розмір власного капіталу. На нашу думку, їх можна розділяють на дві групи факторів: зовнішні та внутрішні.

Внутрішні фактори включають:

- розмір операцій, що є активними: орієнтуючись на певне коло клієнтів, банки повинні мати власний капітал у такому обсязі, щоб мати змогу задовольнити потреби своїх постійних клієнтів у позикових коштах без порушення встановлених нормативів;

- специфіку діяльності клієнтів банку: переважання серед банківських клієнтів великих підприємств вимагає від банку більшого розміру власного капіталу при тому самому обсязі активних операцій порівняно з тим банком, який орієнтується на дрібних клієнтів, оскільки у першого банку будуть більші ризики на одного позичальника;

- характер та рівень ризику операцій, що є активними – орієнтація банку на здійснення операцій, пов'язаних зі значним ризиком, із використанням нових технологій вимагає від банку більшого розміру власних коштів, і, навпаки, переважання в кредитному портфелі банку позик із мінімальним ризиком уможливорює відносне зменшення обсягу власного капіталу банку [37, с. 43].

Але, на мою думку, внутрішні фактори неможливо проаналізувати за всією банківською системою, оскільки вони залежать від особливостей діяльності кожного окремого банку, а саме від напрямку діяльності, мети кредитної та депозитної політики банку, якості фінансового та організаційного менеджменту, маркетингу банку.

До зовнішніх факторів включають:

- рівень інфляції – показує, як змінилися ціни в економіці, і вимірюється за допомогою індексів цін (індексу споживчих цін, дефлятора ВВП тощо).

Однак через велику інфляцію в 2014-2015 рр. візьмемо за основу темп росту інфляції в країні;

- рівень ВВП – показує рівень розвитку вітчизняної економічної системи;

- зовнішній борг – характеризує боргові зобов'язання держави перед нерезидентами щодо повернення позичених коштів (основна сума боргу) та відсотків за ними;

- рівень розвитку банківської системи України – розраховується як відношення зальних активів до ВВП;

- рівень розвитку ринку цінних паперів в Україні – розраховується як відношення ринкової капіталізації до ВВП;

- облікову ставку – показує напрям грошово-кредитної політики Національного банку України [14, с. 418].

Зовнішні фактори є некерованими, таким чином банк не може управляти та прорахувати їх вплив, але він обов'язково має враховувати можливість їх впливу при формуванні власного капіталу.

Сьогодні найважливішим завданням є розроблення стратегії зростання капіталу банків відповідно до ризиків, що супроводжують банківську діяльність. Тому стратегічні завдання нарощування капіталу банків реалізуються шляхом таких техніко-економічних рішень:

- адекватний розрахунок і дотримання розміру нормативу власних коштів;
- пошук додаткових ресурсів для виконання банком своїх зобов'язань перед кредиторами та вкладниками;

- залучення строкових депозитів для забезпечення ліквідності, а також депозитів до запитання для отримання банком прибутку за рахунок використання «дешевих» ресурсів [62].

Таким чином, проаналізувавши й оцінивши перспективи розвитку джерел зростання банківського капіталу, відзначимо, що нарощування капіталу в умовах кризи є важливим завданням для банківського сектору. Саме підвищення капіталізації банків і забезпечення достатнього рівня покриття

капіталом прийнятих банками ризиків можна відзначити як найважливішу умову розвитку банківської діяльності й підвищення стійкості банків.

1.2. Механізм управління структурою капіталу банку

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність» капітал банку це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань [65].

Процес управління структурою капіталом банку слід розглядати як процеси: формування, використання, примноження капіталу банку, які мають вплив на фінансову стабільність в країні.

При дослідженні особливостей управління, а насамперед формування, використання і нарощування капіталу Українськими банками, слід діяти відповідно до основних етапів розвитку та становлення української банківської системи, механізмів і заходів, які притаманні певному етапі розвитку банківського сектору.

Під управлінням капіталом рахують діяльність, яка відповідає за залучення грошових коштів від вкладників та інших кредиторів, визначення необхідного розміру і відповідної структури джерел із яких будуть залучені грошові кошти а також їх розміщення [44, с. 716].

Дроботя Я. А., Телятник М. Ю. вважають, що управління капіталом – це постійне маневрування між оптимізацією капіталу, ефективністю його використання на стратегічному та операційному рівні з використанням конкретних стратегій, методів та інструментів здійснення управління.

Управління капіталом це діяльність, пов'язана із залученням грошових коштів вкладників та інших кредиторів, визначенням розміру і відповідної структури джерел грошових коштів у тісному зв'язку з їх розміщенням.

Існує два рівні управління ресурсами комерційного банку:

- державний рівень (управління здійснюється через НБУ з використанням різних фінансових інструментів);

– рівень комерційного банку (виконання вимог НБУ щодо нормативів).

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності й створення захисту від ризиків. Величина капіталу визначає обсяги активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливості запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні розміри кредитів, величину відкритої валютної позиції та ряд інших важливих показників, які істотно впливають на діяльність банку.

У банківській практиці використовуються два методи управління капіталом: метод внутрішніх джерел поповнення капіталу; метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

У результаті застосування першого методу, головним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Реінвестуванням прибутку є найприйнятніша і порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність. Даний підхід до нарощування капітальної бази дає змогу не розширювати коло власників, а також, зберегти існуючу систему контролю за діяльністю банку і виключити зниження дохідності акцій внаслідок збільшення їх кількості в обігу.

Чистий прибуток банку, що залишився в його розпорядженні після виплати податків, може бути спрямований на виконання двох основних завдань: 1) забезпечення певного рівня дивідендних виплат акціонерам; 2) достатнє фінансування діяльності банку. Отже, дивідендна політика банку справляє значний вплив на можливості розширення капітальної бази за рахунок внутрішніх джерел.

Механізм управління капіталом банків може бути визначено, як сукупність методів, інструментів управління та регулятивних правил, що застосовуються суб'єктами у процесі управління і спрямовуються на забезпечення капіталізації банку в цілому. Для чіткого розподілу функціональних обов'язків суб'єктів управління і методів управління капіталом банків необхідно виділити в механізмі управління капіталом банків відповідні блоки та елементи. Кожний

блок цього механізму складається з певних елементів, які, у свою чергу, йому підпорядковані та визначають зміст того чи іншого блоку.

Складовими блоками механізму управління капіталом банку є такі:

- 1) суб'єкти механізму управління капіталом банків;
- 2) об'єкт механізму управління;
- 3) процес управління капіталом банків, що охоплює такі елементи як методи управління та інструменти управління

Перший блок механізму охоплює суб'єктів управління, якими є відповідальні особи чи групи осіб, органи банківського регулювання, які уповноважені приймати управлінські рішення та вживати відповідні заходи щодо здійснення регулювання, контролю за всіма стадіями процесу управління капіталом банків.

Суб'єкти управління мають відповідати за ефективність і безперервність функціонування механізму управління капіталом банків. Від компетентності управлінців, якості менеджменту залежатиме рівень капіталізації банку.

Другий блок механізму охоплює об'єкт управління, яким є капітал банку, достатність якого обумовлюється через такі фактори:

- якість активів;
- якість управління;
- надходження коштів та їх збереження;
- диверсифікація ризику;
- власність;
- організація та контроль операцій;
- рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними; стратегічне планування [82, с. 184 – 189].

Третій блок механізму представлений процесом управління капіталом банків, котрий має місце та специфічні особливості як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. Процес управління передбачає застосування певних методів в управлінні капіталом банку (рис.1.5).

Процес управління розпочинається виробленням стратегії та планування,

які є основою стабільної діяльності банку для мобілізації капіталу в умовах швидкоплинної ситуації на фінансовому ринку. Це пошук балансу між силами банку і зовнішнім середовищем. Можливості стратегічного планування значно пом'якшують ризики, сприяють успішному розвитку банківського бізнесу.

Отже, основними принципами управління капіталом банку є: інтегрованість із загальною системою управління банку, комплексний підхід до прийняття рішень з управління капіталом банку, забезпечення стратегічного розвитку банку, забезпечення максимізації прибутку акціонерів, гнучкість та оперативність управління.

Рис. 1.5. Методи управління капіталом банку на макроекономічному та мікроекономічному рівні [29]

Основними напрямками ефективного управління капіталом банку є:

- забезпечення максимальної прибутковості банківського капіталу при передбаченому рівні фінансового ризику;
- оптимізація джерел формування капіталу;
- мінімізація ризиків при використанні і розміщенні капіталу;
- забезпечення виконання вимог наглядових органів і рейтингових агентств.

Збільшення власного капіталу банку та залучення іноземного капіталу це провідний напрямок досягнення подальшої інтеграції вітчизняних банківських установ у світову банківську систему з метою залучення міжнародного капіталу для розвитку вітчизняної економіки.

В процесі практичної діяльності банки можуть зіткнутися з проблемою нарощування власного капіталу, як наслідки дії чинників:

- зростання інфляції, що приводить до дорожчання активів і зобов'язань комерційного банку і вимагає адекватного збільшення його власного капіталу;
- нестабільності економічного середовища, в якій функціонують комерційні банки, у зв'язку з чим підвищується ризикована активних операцій, що обумовлює необхідність збільшення розмірів і оптимізації структури їх власного капіталу;
- дорожчання витрат по формуванню ресурсної бази банку як результату боротьби за засоби клієнтів, що зменшує прибуток - головне джерело зростання капіталу;
- вимог інвесторів від керівництва банку більше приділяти уваги величині і достатності його капіталу, оскільки багато інвесторів вважають банки високо ризиковими фінансовими інститутами. Вони неохоче купують цінні папери банку і роблять внески в банки з низьким рівнем капіталізації;
- підвищення нормативних вимог НБУ до мінімального розміру власного капіталу банку;
- освоєння банком нових напрямів діяльності, на здійснення яких потрібне дотримання підвищених ліцензійних вимог НБУ в частині регулятивного капіталу [42, с. 320].

Збільшення власного капіталу банку та залучення іноземного капіталу це провідний напрямок досягнення подальшої інтеграції вітчизняних банківських установ у світову банківську систему з метою залучення міжнародного капіталу для розвитку вітчизняної економіки.

Здійснюючи управління капіталом комерційного банку менеджер постійно маневрує між рівнем ризику та достатністю капіталу, а також дотримується встановлених НБУ економічних нормативів. В основу проведення менеджменту капіталу покладено виконання таких завдань, як: оцінка достатності капіталу, його оптимізація та планування напрямків використання капіталу в межах активних операцій; оцінка існуючих ризиків, що здійснюють вплив на формування і використання капіталу банку; тестування стійкості щодо зовнішніх та внутрішніх факторів ризиків; формування системи управління капіталом банку на стратегічному та операційному рівні [23].

Управління капіталом на рівні комерційного банку поділяється на певні етапи, які наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Етапи управління капіталом банку на стратегічному рівні [23]

Етапи процесу управління	Зміст етапу
1. Формулювання мети та цілей управління капіталом	1.1. Визначення мети управління капіталом банку. 1.2. Визначення стратегічних цілей управління капіталом банку. 1.3. Визначення тактичних цілей управління капіталом банку.
2. Аналіз та оцінка поставле-ної мети і цілей на базі прог-нозу фінансового стану банку	2.1. Фінансово-економічний аналіз звітності банку. 2.2. Формування планової фінансової звітності на наступний рік.
3. Аналіз можливих ризиків для банківської установи	3.1. Дослідження сильних і слабких сторін банку за допомогою SWOT-аналізу. 3.2. Оцінка ризиків коефіцієнтним методом. 3.3. Коригування поставленої мети та завдань на основі оцінки ризиків.
4. Формулювання і реалізація стратегії	4.1. Формування стратегії управління капіталом банку й оцінка альтернативних стратегій здійснення управління. 4.2. Затвердження і реалізація стратегії.
5. Контроль за реалізацією процесу управління капіталом банку	5.1. Аналіз причин відхилень від виконання стратегічного плану. 5.2. Вживання оперативних заходів з метою виконання наступних стратегічних завдань і дій у встановлений термін. 5.3. Оцінка результатів управління капіталом і можливих коригувань стратегічного плану в майбутніх періодах.

За мету управління капіталом на стратегічному рівні можна обрати: розширення активних операцій; зменшення банківських ризиків; зниження вартості капіталу; збільшення прибутку; забезпечення фінансової стійкості. Залежно від обраної мети формуються цілі управління капіталом банку.

Наступним кроком на шляху стратегічного управління капіталом банку є аналіз та оцінка власного і позикового капіталу банку з метою виявлення менеджером можливих проблем ефективного використання капіталу банку.

Наступним етапом управління капіталом банку на стратегічному рівні є аналіз можливих ризиків, що здійснюють вплив на капітал банку та його ефективність на базі SWOT-аналізу.

Саме SWOT-аналізу передбачає одночасну оцінку факторів зовнішнього внутрішнього середовища діяльності банку. Його метою є визначення впливу найбільш істотних небезпек і можливостей ринку на сильні і слабкі сторони діяльності банку, тобто SWOT-аналіз показує, які саме негативні зовнішні фактори можуть послабити досягнуту конкурентну перевагу банку в тих чи інших напрямках діяльності, і які можливості ринку на даному етапі дозволяють зміцнити раніше слабкі позиції банку.

Після проведеного аналізу менеджер розробляє стратегію управління капіталом, в якій визначається система критеріїв оцінки капіталу, фактори впливу на капітал, пріоритети в управлінні капіталом, інструменти управління. Варто акцентувати, що стратегія управління капіталом має бути взаємопов'язана із загальною стратегією розвитку банку.

Стратегія банку визначає і його розмір, і масштаби його діяльності, що в кінцевому підсумку істотно впливає на управління капіталом банку.

При управлінні капіталом банк зазнає багатьох ризиків (ризик ліквідності, процентний ризик та інші) і, в залежності від схильності менеджера ризикувати, існують такі стратегії управління капіталом як агресивна (мінімальний розмір власного капіталу), захисна (висока частка власного капіталу) та збалансована (рис. 1.6).

Залежно від механізму капіталізації банку стратегії управління капіталом

поділяють на кількісні та якісні.

Кількісна стратегія передбачає збільшення розміру капіталу за рахунок емісії акцій, тезаврації прибутку, а якісна спрямована на покращення структури капіталу [23].

Втілення стратегії здійснюється на оперативному рівні і передбачає дослідження:

- інформаційної бази діяльності банку;

Рис. 1.6. Класифікація стратегій управління капіталом банку [23]

- стану управління капіталом, його достатності для здійснення активних операцій банку;
- задоволення вимог стосовно капіталу з боку регулюючих зовнішніх органів;
- ризикованості структури капіталу;
- можливостей оптимізації структури капіталу з використанням конкретних методів і інструментів;
- джерел збільшення капіталу (зовнішніх та внутрішніх);
- системи критеріїв прийняття рішень відносно капіталу банку;

– впливу ризиків на діяльність банку.

Отже, управління капіталом банку – вагома складова менеджменту банку, оскільки від ефективного управління ним залежить подальший прибуток банку. Управління капіталом банку повинно здійснюватися на стратегічному та операційному рівні. На стратегічному рівні управління включає наступні етапи: формулювання мети та цілей управління капіталом, аналіз та оцінка поставленої мети і цілей на базі прогнозу фінансового стану банку, аналіз можливих ризиків для банківської установи, формулювання і реалізація стратегії, контроль за реалізацією процесу управління капіталом банку. Стратегія управління капіталом банку повинна бути інтегрована в загальну стратегію діяльності банку. Втілення ж стратегії здійснюється на операційному рівні з використанням конкретних прийомів, методів, інструментів.

1.3. Сучасний стан наукових досліджень з питань управління капіталом банку

Наявність в Україні певних політичних, фінансово-економічних проблем, а також недосконалість політики банківського нагляду з боку держави загострили потребу раціоналізації капіталу для комерційних банків. Негативні аспекти впливу на банківництво та ризики збитків в результаті зовнішніх і внутрішніх чинників впливу особливо гостро формують проблематику стосовно розробки ефективної системи управління формуванням і використанням власного, залученого та позикового капіталу комерційного банку, адже перебування обсягів капіталу в межах нормативів – це ще не запорука фінансової стійкості, ліквідності та прибутковості діяльності банку. Варто також акцентувати, що капітал банку та його оптимальні обсяги – запорука стабільності, захисту інтересів вкладників, подушка безпеки для банківської установи, підґрунтя для розвитку активних операцій банку.

Банківська система є найважливішою складовою фінансово-кредитної сфери державної економіки. Розвиток банківської системи є основою розвитку

державної ринкової економіки тому, що банківська система є основою для забезпечення стабільної і безперебійної роботи народного господарства [44, с. 715].

Кожен банк, що є в ролі суб'єкта господарювання банківської системи має бути конкурентоспроможним, надійним, та бути здатним до підтримки подальшого розвитку своєї діяльності. У першу чергу у період нестабільної фінансової ситуації країни кожен окремий банк повинен забезпечити стабільну діяльність, прибутковість, та при цьому мати високу степінь довіри від клієнтів, та впевненість кредиторів у фінансовій стійкості банку. Головним показником стійкості є власний капітал банку, також він може свідчити про здатність до майбутнього розвитку.

Завдання менеджменту полягає у визначенні оптимального співвідношення між величиною прибутку, що спрямовується на поповнення капіталу, та розміром дивідендних виплат акціонерам банку. Низький рівень дивідендів призводить до зниження ринкової вартості акцій та спонукає власників до їх продажу, що означає вплив акціонерного капіталу з банку. Така дивідендна політика не заохочує потенційних акціонерів і може створити проблеми при залученні капіталу в майбутньому, оскільки акції з низькими дивідендами не матимуть попиту на ринку.

Переваги методу внутрішніх джерел поповнення капіталу:

- незалежність від кон'юнктури ринку;
- відсутність витрат із залучення капіталу зовні;
- простота застосування, оскільки кошти просто переводяться з одного бухгалтерського рахунку на інший;
- відсутність загрози втрати контролю над банком з боку акціонерів.

Недоліки методу внутрішніх джерел поповнення капіталу:

- 1) повне оподаткування, оскільки на поповнення капіталу спрямовується чистий прибуток після виплати всіх податків;
- 2) виникнення проблеми зменшення дивідендів;
- 3) повільне нарощування капіталу.

Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел можливе кількома

способами: 1) емісія акцій; 2) емісія капітальних боргових зобов'язань (субординований борг); 3) продаж активів та оренда нерухомості.

Менеджмент банку вдається до зовнішніх джерел зростання капітальної бази в разі, коли потрібно забезпечити швидке отримання великих обсягів коштів. Наприклад, в умовах гіперінфляції капітал банків швидко знецінюється і прибутку може не вистачити навіть на компенсацію втрат. Якщо органами банківського нагляду переглянуті норми достатності капіталу, то перед менеджментом банку постає завдання швидко й істотно наростити капітал, що можливо лише за рахунок зовнішніх джерел. Така ситуація склалася в Україні протягом 1997 – 1999 рр., а у зв'язку з фінансовою кризою осені 1998 р. проблема нарощування капітальної бази банків значно загострилася.

Найпопулярнішим зовнішнім джерелом є емісія звичайних та привілейованих акцій. Випуск та розміщення на ринку акцій банку – це найдорожчий з погляду вартості спосіб нарощування капіталу. Така процедура пов'язана з високими витратами та супроводжується значним ризиком, який полягає у можливості зниження прибутку на одну акцію та втрати контролю над банком з боку акціонерів. Якщо емісія акцій значна і акціонери не в змозі викупити всі нові акції, то перед банками постає загроза зміни власників шляхом концентрації контрольного пакета акцій. Водночас розширення кола акціонерів створює сприятливі умови для залучення додаткових коштів у майбутньому.

Менеджменту банку необхідно взяти до уваги відносну вартість та ризик, пов'язаний з кожним джерелом, методи державного регулювання й доступність, а також оцінити довгострокові перспективи та наслідки. Для вітчизняних банків емісія акцій – фактично єдине зовнішнє джерело поповнення капіталу.

Перевагою цього способу є можливість швидко одержати значні суми грошових коштів, а також поліпшити позиції банку щодо залучення коштів у майбутньому. Але такий підхід має ряд істотних недоліків, які слід брати до уваги:

- 1) висока вартість;
- 2) труднощі пов'язані з розміщенням акцій на ринку;
- 3) значне підвищення ризику зниження доходів на одну акцію;
- 4) послаблення контролю за банком з боку акціонерів, якщо вони не зможуть самі викупити всі акції нової емісії.

Механізм управління структурою капіталу банків може бути визначено, як сукупність методів, інструментів управління та регулятивних правил, які використовуються суб'єктами в управлінському процесі і спрямовуються на забезпечення капіталізації банку в цілому. Для чіткого розподілу функціональні обов'язки суб'єктів управління та методи якими вони будуть управляти капіталом банків необхідно виділити в механізмі управління структурою капіталом банків відповідні блоки та елементи. Всі блоки даного механізму складаються з окремих елементів, які, підпорядковані йому та визначають зміст кожного окремого блоку.

Основною метою управління структурою банківського капіталу вистпає залучення та підтримка в достатній кількості капіталу для того, щоб банківська установа мала можливість розширити діяльність та мати захист від ризиків. Масштаби активних банківських операцій, обсяг депозитної бази, максимальні кредити, спроможність запозичення на фінансових ринках коштів, величина відкритості валютної позиції і низка інших показників, що мають вагомий вплив на діяльність банку визначаються величиною його капіталу.

Вироблення стратегії та планування являються початком процесу управління, вони є фундаментом для стабільності у банківській діяльності та для мобілізації капіталу при умові швидкоплинного становища фінансового ринку. Сюди відносять пошук рівноваги між банківськими силами і зовнішнім середовищем. Уміння стратегічно планувати значно понижують ризики, та слугують стабільному росту бізнесу у банківській сфері.

Власний капітал банку – спеціально створені фонди і резерви, призначені для забезпечення його економічної стабільності та погашення можливих збитків, що перебувають у користуванні банку впродовж усього періоду його

функціонування [82, с. 187].

Для ефективного управління власним капіталом банки повинні визначати шляхи для його нарощення. Для нарощення капіталу використовують внутрішні та зовнішні джерела фінансування. Але за умов нестабільності в країні у більшості банків недостатньо прибутків, і на даному етапі постає вибір джерела фінансування. В першу чергу слід звертати увагу на специфіку банківської установи, її фінансовий стан. Але для більшості банків України вирішенням даної проблеми стає примноження власного капіталу за допомогою залучення інвестицій до статутного капіталу або запозичення коштів на умовах субординованого боргу.

Банківський капітал містить два рівні: основний (капітал першого рівня) та додатковий (капітал другого рівня). Беручи за основу основний та додатковий капітал розраховують регуляторний капітал банку.

Найстабільнішою частиною власного капіталу банку є основний капітал, він включає такі складники:

- а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;
- б) розкриті резерви, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку (резерви, оприлюднені банком у фінансовій звітності), зокрема такі:
 - дивіденди, спрямовані на збільшення статутного капіталу;
 - емісійні різниці – сума перевищення доходів, отриманих від первинної емісії власних акцій та інших корпоративних прав, над їхнім номіналом;
 - резервні фонди, що створюються згідно із законами України;
 - загальні резерви, що створюється під невизначений ризик під час проведення банківських операцій;
 - прибуток попередніх років;
 - прибуток попередніх років, що очікує затвердження [85, с. 235].

Дані складові можуть включатись до основного капіталу лише при погодженні з критеріями: відрахування до резервів і фондів здійснюється з прибутку після сплати податків або з неоподаткованого прибутку, який скориговано на всі необхідні податкові зобов'язання; фонди які знаходяться під

контролем банку для необмеженого і швидкого покриття ними збитків; при покритті всіх збитків з резервів та фондів операції обов'язково проводяться через бухгалтерські рахунки прибутків і збитків; в оприлюднених звітах банку відображено для чого необхідні резерви і фонди та рух коштів за ними.

Загальну суму основного капіталу розраховують враховуючи величину можливих збитків за невиконаними зобов'язаннями контрагентів і зменшують на суми:

- недосформованих резервів під можливі збитки за: кредитними операціями; операціями з цінними паперами; дебіторською заборгованістю; простроченими (понад 30 днів) та сумнівними до отримання нарахованими доходами за активними операціями банку; коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках у банках, які визнано банкрутами, які перебувають в процесі ліквідації за рішенням уповноважених органів або зареєстровано в офшорних зонах;
- нематеріальних активів за мінусом суми зношеності;
- капітальних вкладень у нематеріальні активи;
- збитків попередніх років і поточного року [85, с. 236].

Не постійною складовою капіталу являється додатковий капітал, його вартість може змінюватися. Складові додаткового капіталу в Україні регулює Національний банк України, він визначає та затверджує список складових для включення до додаткового капіталу, а також умови та порядок такого включення. За умови затвердження НБУ додатковий капітал банку може включати:

- резерви під стандартну заборгованість інших банків;
- резерви під стандартну заборгованість клієнтів за кредитними операціями;
- результат переоцінки статутного капіталу з урахуванням індексу девальвації чи ревальвації гривні;
- результат переоцінки основних засобів;
- прибуток поточного року;

- субординований борг, прирівняний до капіталу [44, с. 716].

До субординованого капіталу входять кошти, які залучені від юридичних осіб (резидентів і нерезидентів) в національній та іноземній валютах на умовах субординованого боргу.

Таким чином, субординованим боргом є звичайні незабезпечені капітальні боргові інструменти, їх не можна вилучити з банку раніше, чим через п'ять років, а якщо банк збанкрутував або ліквідується, грошові кошти інвестору повернуться після повернення боргу усім іншим кредиторам.

Кошти, залучені на умовах субординованого боргу, включають до капіталу банку після отримання дозволу НБУ за їх відповідності критеріям:

- є незабезпеченими, субординованими і повністю сплаченими;
- не можуть погашатися з ініціативи власника;
- можуть вільно використовуватися для покриття збитків без пред'явлення банку вимоги про припинення торгівельних операцій;
- можливість відстрочення виплат за відсотками, якщо недостатній рівень прибутковості банку не дозволяє здійснити такі виплати вчасно.

Для капіталу другого рівня існують обмеження, так його величина не може перевищувати, ніж 100% основного капіталу, а субординований капітал не може бути більший за 50% основного капіталу.

Регулятивний капітал визначають як суму основного і додаткового капіталу (за мінусом балансової вартості частки активів) та використовується для розрахунку достатності банківського капіталу в цілому [41, с. 170].

Отже, на нашу думку основною метою процесу управління структурою банківського капіталу є залучення та підтримка необхідної кількості капіталу для того, щоб кожен банк міг розширювати діяльність та створити захист від ризиків. Від величини капіталу залежать кількості активних банківських операцій, обсяг бази для депозитної діяльності, можливість запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні кредитні розміри, степінь відкритості валютної позиції і низка інших показників, що можуть істотно впливати на банківську діяльність.

До банківського капіталу входять основний (капітал першого рівня) і додатковий (капітал другого рівня) капітали. На основі цих показників розраховують регуляторний капітал банку.

Складові основного капіталу:

- а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;
- б) розкриті резерви, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку [44, с. 717].

До додаткового капіталу банку включають: резерви під стандартну заборгованість інших банків, резерви під стандартну заборгованість клієнтів за кредитними операціями банків, результат переоцінки статутного капіталу з урахуванням індексу девальвації чи ревальвації гривні, результат переоцінки основних засобів, прибуток поточного року, субординований борг.

Капітал комерційних банків складається із власного капіталу і зобов'язань. Співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями в банках різняться між собою, так як банки самостійно визначають частку власного капіталу у валюті балансу.

Трансформації банківської системи України спричинили нагальну потребу в оптимізації діяльності банків у галузі мобілізації та спрямування фінансових ресурсів. Ймовірність понесення збитків у галузі кредитних операцій спричиняє першочергову потребу у розробленні системної політики банку, в якій ключову роль відіграє менеджмент власних ресурсів.

Успішний процес менеджменту власних ресурсів, а не виключно контролінг його присутності є базовим фактором у сприянні стабільному зростанню банку із врахуванням актуальних умов ринкового середовища. Тоді як результативний менеджмент у сфері власної ресурсної бази визначається методом забезпечення високого ступеня його конкурентоздатності та безпеки [33].

Проте, із врахування масштабних досліджень вчених у даній сфері, ще й досі не вирішеними залишаються аспекти у сфері оптимального формування нарощування власної ресурсної бази комерційних банків.

Таким чином, підвищення ступеня ефективності менеджменту власної ресурсної бази комерційних банків у актуальних умовах нестабільності економіки є базовим фактором формування стійкої фінансової безпеки банку та його надійності як для вкладників, так і для національної економіки країни в цілому.

Процес менеджменту власними ресурсами повинен здійснюватися на основі обґрунтованих та відповідних характеру роботи певного комерційного банку методів, інструментів та першочергово на базі дослідження та управління несприятливими чинниками впливу та своєчасним і повноцінним використанням прихованих резервів та можливостей [33].

Отже, незважаючи на численний науковий доробок стосовно капіталу банку та управління ним, не достатньо дослідженими, з нашого погляду, залишається питання стосовно управління капіталом банку на стратегічному та операційному рівні, що вимагає поглиблення дослідження означеної проблематики.

Висновки до 1-го розділу

Підведемо підсумки щодо теоретичних основ управління капіталом банку:

1. На сьогоднішній день поняття «капітал банку» не має чіткого визначення. Його нечіткість визначення гальмує розробку теоретичних засад та ускладнює побудову та вдосконалення механізмів використання банківського капіталу. Проте під капіталом банку розуміють «суму власних коштів банку, залучених коштів і залучених коштів, які перебувають у розпорядженні банку та використовуються банком для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів у формі грошей для здійснення своїх діяльності з метою з метою отримання прибутку».

2. Головною метою процесу управління капіталом банку є залучення та підтримка достатнього капіталу для розширення бізнесу та запобігання ризикам. Механізм управління капіталом банку можна визначити як сукупність

методів, інструментів управління та нормативних правил, прийнятих суб'єктами в процесі управління з метою забезпечення загальної капіталізації банку. Для з'ясування функцій і обов'язків суб'єктів управління капіталом банку та методів управління необхідно виділити відповідні сектори та елементи в механізмі управління капіталом банку.

На стратегічному рівні управління включає наступні етапи: формулювання мети та цілей управління капіталом, аналіз та оцінка поставленої мети і цілей на базі прогнозу фінансового стану банку, аналіз можливих ризиків для банківської установи, формулювання і реалізація стратегії, контроль за реалізацією процесу управління капіталом банку.

3. Підвищення ступеня ефективності менеджменту власної ресурсної бази комерційних банків у актуальних умовах нестабільності економіки є базовим фактором формування стійкої фінансової безпеки банку та його надійності як для вкладників, так і для національної економіки країни в цілому.

Таким чином, незважаючи на численний науковий доробок стосовно капіталу банку та управління ним, не достатньо дослідженими, з нашого погляду, залишається питання стосовно управління капіталом банку на стратегічному та операційному рівні, що вимагає поглиблення дослідження означеної проблематики.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВ

2.1. Сучасний стан формування власного капіталу банків України

В останні роки банківська система України зазнавала труднощів. З одного боку, банківська система України має йти в ногу з глобальною трансформацією та технологічним прогресом у світі, з іншого боку, вона має нести тягар внутрішніх ризиків та криз, включно з початком активних бойових дій на території України. Крім того, перед Центральним банком України стоїть термінове завдання позбавити банк усіх російських часток у його капіталі.

Завдяки поєднанню функцій фінансових посередників та інвестиційних інститутів фінансовий стан банківської системи загалом впливає на функціонування національної економіки. Нещодавня політична та економічна криза, що охопила Україну, негативно вплинула на показники стану банківської системи країни.

Динаміка кількості банків в Україні за останні 5 років (2018-2022) поступово зменшується (рис. 2.1).

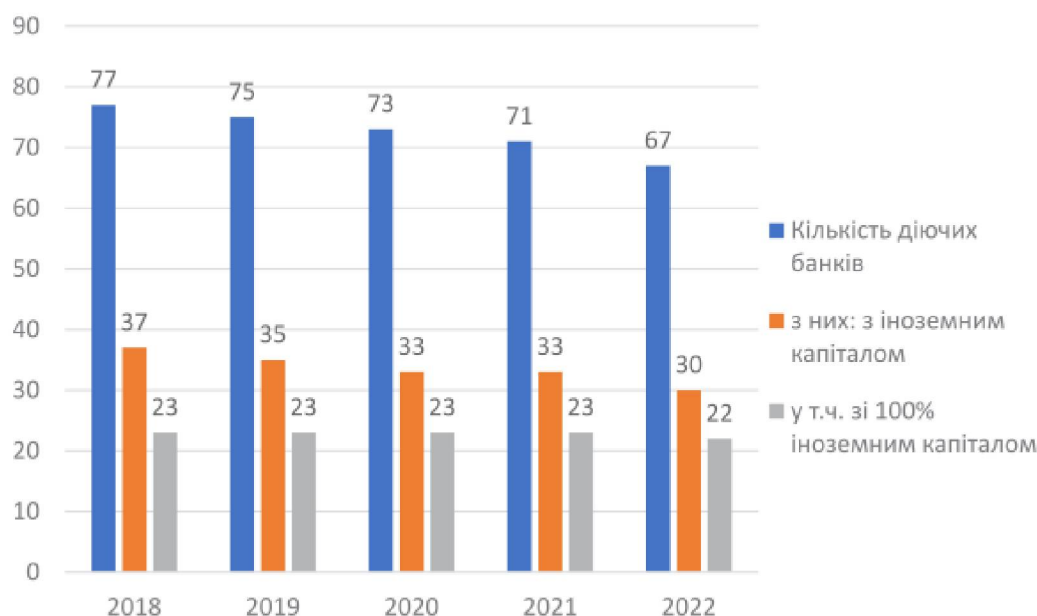

Рис. 2.1. Динаміка кількості банків України в період 2018–2022 рр., шт. [38]

Станом на 01.12.2022 року кількість діючих банків сягала 67, що на 10 банків менше ніж у 2018 році. При цьому кількість банків з іноземним

капіталом скоротилась у даний період на 7 установ, і становила 30 установ на кінець 2022 року, з них 22 установи – це банки зі 100% іноземним капіталом, на 1 банківську установу менше ніж у 2018 році.

У зв'язку з ліквідацією найвищий показник ліквідації банків припав на 2019 рік – 27 банків; у зв'язку з реорганізацією на 2018 рік – тільки 2 банки. Також кількість банків у яких відкликано ліцензію у 2018 році становило – 6 установ, а у 2022 – 4 установи (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Кількість виключених банків та банків, у яких відкликано банківську ліцензію в Україні в період 2018–2022 рр., од. [38]

Окрім скорочення кількості банків відбувається скорочення і кількість структурних підрозділів банків України за останні 5 років (рис. 2.3), що свідчить про очищення банківської системи. Станом на 30.06.2022 року в порівнянні з 2018 роком кількість відділень зменшилась на 2,5 тисяч та становила 6 тисяч відділень. Найбільше філій закрили іноземні та державні банки, а приватні банки відкрили 8 нових відділень. У регіональному розрізі найбільше скорочень відбулись в областях, де активно ведуться бойові дії, а саме Харківська, Запорізька, Донецька та Херсонська.

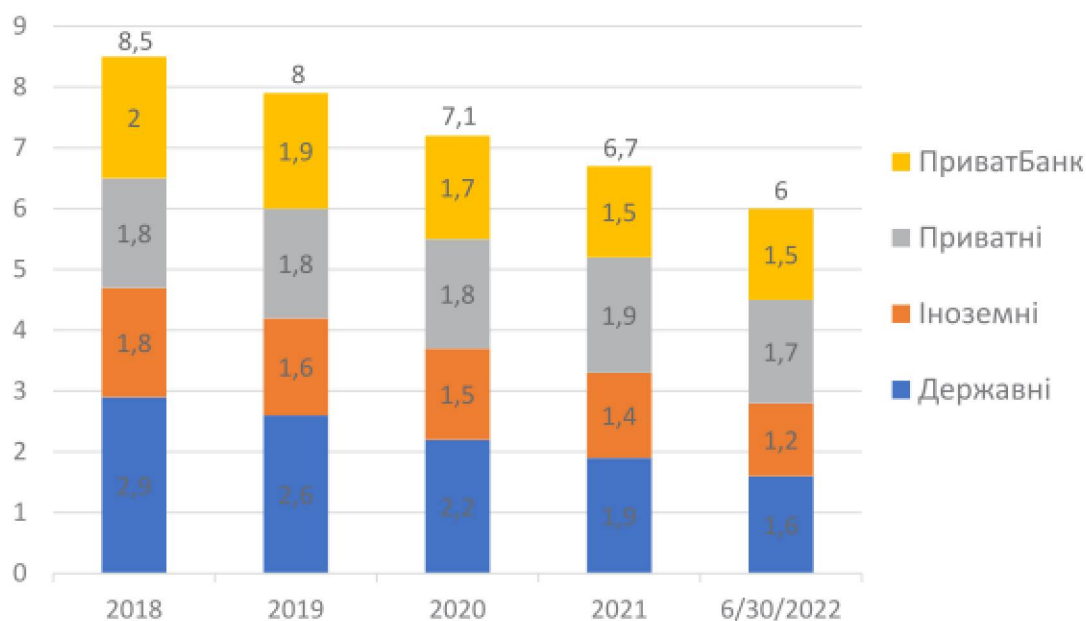

Рис. 2.3. Динаміка кількості структурних підрозділів банків України у період 2018–2022 рр., тис. од. [38]

Тенденція до скорочення кількості діючих банків та відділень свідчить про чистку української банківської системи, яка пов'язана переважно з її неестичною діяльністю. Що стосується іноземних банків, то зниження відбулося через санкції, введені Нацбанком щодо українських банків з російським державним капіталом. Крім того, Україна наближає стандарти національної банківської системи до європейських, де спостерігається тенденція до скорочення кількості банків та відділень. У свою чергу, з удосконаленням онлайн-банкінгу багато клієнтів віддають перевагу послугам Інтернет [61].

Станом на початок 2023 року структура власності банківської системи України виглядає так (рис. 2.4):

державні банки, в яких держава володіє понад 75% акцій - 4 установи або 5,97%;

- банки іноземних банківських груп - 16 або 23,88%;

- банки з приватним капіталом, які мають не менше 50% статутного капіталу - 47 або 70,15%.

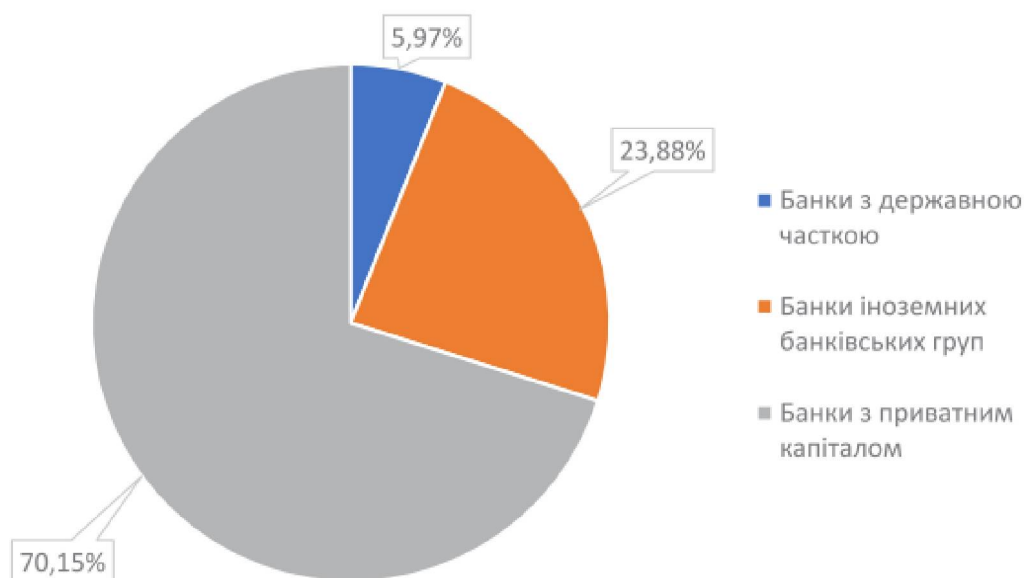

Рис. 2.4. Структура власності активів банківської системи України станом на 01.01.2023, % [38]

Одним із важливих показників, який демонструє рівень розвитку банківської системи є банківські активи, адже вони формують доходи банків. Хоча кількість банків в Україні поступово скорочується, активи банків збільшуються з кожним роком у період 2018–2022 років (рис. 2.5). Активи банків з державною часткою упродовж 2018–2022 років коливаються, з незначним зменшенням у 2021 році, проте за пів року 2022 року відбулось збільшення майже до показників 2018 року, а саме 615 млн. грн.

Окремо виділений ПриватБанк, активи якого піддавалась ідентичним коливанням як і інші банки з державною часткою та досягли позначки у 629 млн. грн. за півріччя 2022 року. Відповідно це свідчить про зростання концентрації сектору. Банки іноземних банківських груп демонструють тенденцію щодо поступового збільшення на 89 млн. грн., в той час як банки з приватним капіталом подвоїли суму активів за півріччя 2022 року в порівнянні з 2018 роком та складають 451 млн. грн. Насамперед зростання активів у військовий час відбувається за рахунок коштів в інших банках та вкладень у депозитні сертифікати Національного банку України.

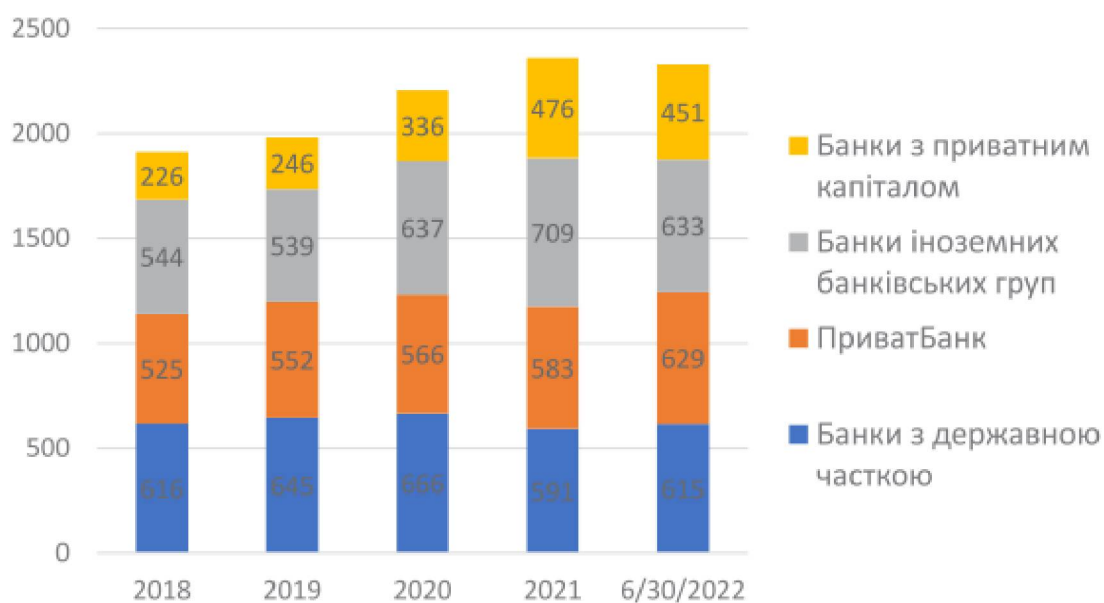

Рис. 2.5. Активи банківського сектору України у 2018–2022 рр., млн. грн. [38]

Позики клієнтам становлять більше половини активів банку, і кредитування є ключовою особливістю банківської галузі. У кредитному портфелі з 2018 по 2022 рік кредити, надані юридичним особам, майже в п'ять разів перевищували кредити, надані фізичним особам (рис. 2.6).

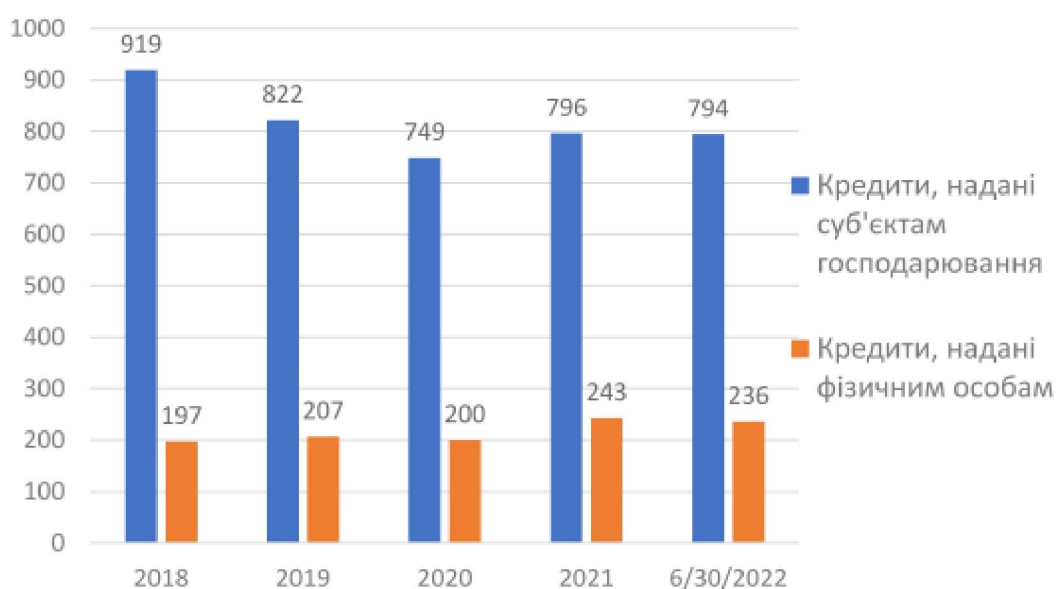

Рис. 2.6. Кредитний портфель банківського сектору України 2018–2022 рр., млн. грн. [38]

Хоча відбувається тенденція до збільшення кредитів, наданих фізичним особам на 39 млн. грн. за півріччя 2022 року в порівнянні з 2018 роком, в той

час як кредити надані суб'єктам господарювання коливаються та досягли 794 млн. грн. у червні 2022 року, що на 125 млн. грн. менше ніж у 2018 році. З початку війни кредитний портфель зростає через корпоративне кредитування насамперед державними банками, переважно за підтримки державних програм.

Європейський Центральний Банк вважає банківські кредити непрацюючими, якщо позичальник не сплачує узгоджені платежі або відсотки протягом більше 90 днів. В Україні кількість непрацюючих кредитів вперше за довгий час почала збільшуватися через визнання непрацюючих кредитів комерційним структурам після початку війни (рис. 2.7).

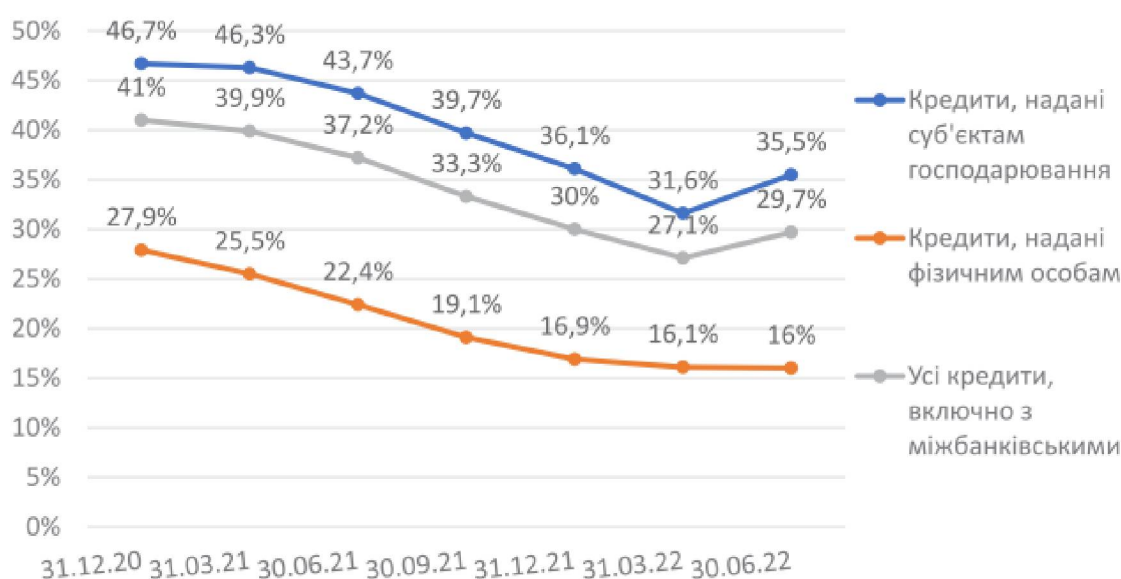

Рис. 2.7. Частка непрацюючих кредитних у портфелях банків України 2020–2022 рр., % [38]

В цілому, станом на 30.06.2022 р. питома вага непрацюючих кредитів підвищилася до 29,7%. Значно зріс відсоток кредитів, наданих суб'єктам господарювання, зокрема на 3,9%. Хоча відсоток кредитів, наданих фізичним особам на червень 2022 року знизився до 16% після збільшення до 16,9%. У червні 2022 року фінансові установи почали поступово визнавати кредити непрацюючими через погіршення їхньої якості, спричинене бойовими діями.

Пасиви банківського сектору в обох напрямках протягом останніх 5 років мають тенденцію до збільшення (рис. 2.8).

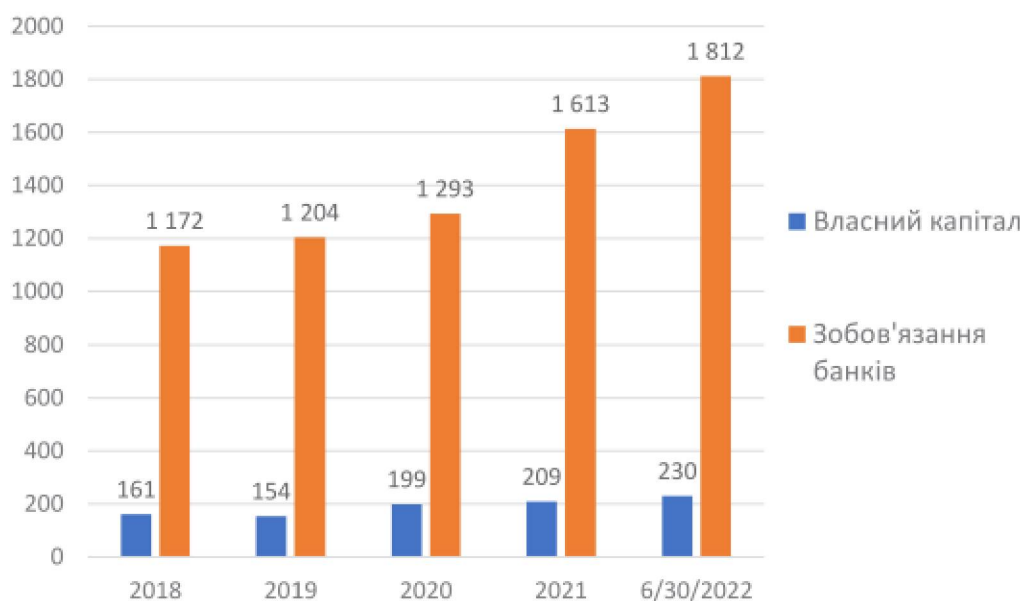

Рис. 2.8. Пасиви банківського сектору України 2018–2022 рр., млн. грн. [38]

Статутний капітал збільшився на 69 млн грн, а зобов'язання банку зросли на 670 млн грн. Основним джерелом ресурсного забезпечення банку є залучені кошти та позикові кошти, які становлять переважну частину загальних ресурсів.

Розглянемо структуру доходів банківської системи України за останні 5 років (рис. 2.9).

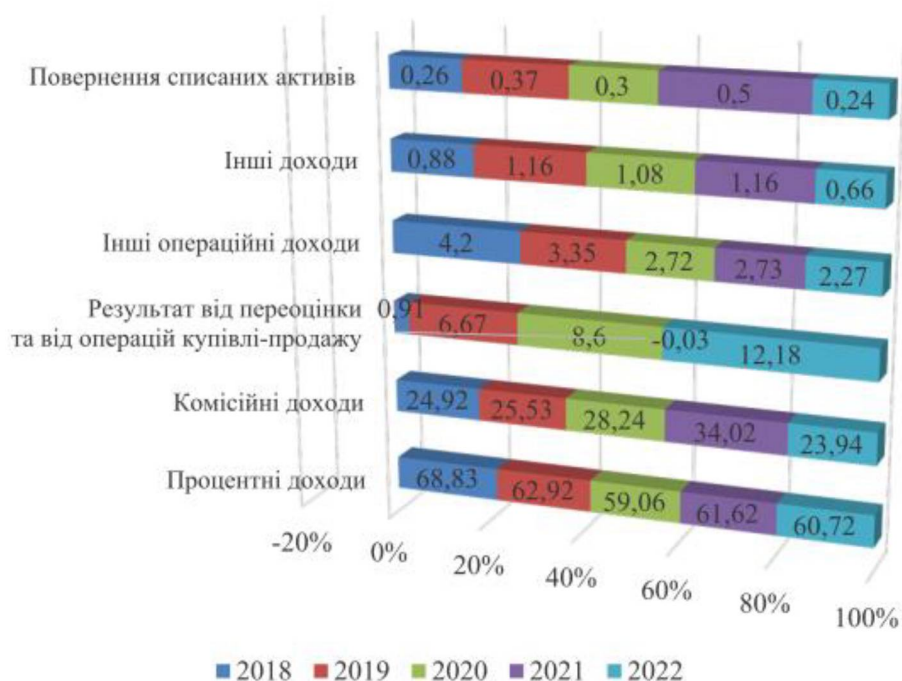

Рис. 2.9. Структура доходів банківської системи України у 2018–2022 рр. [78]

Відповідно до аналізу даних на рисунку 2.9 видно, що найбільшу частину загального доходу української банківської системи складають процентні доходи, а процентні доходи зросли під час війни. Таким чином, показник у 2018 році склав 140,803 млрд гривень, зменшившись порівняно з 2022 роком на 76,189 млрд гривень. Однак ці доходи включають доходи від кредитів і депозитів, розміщених в інших банках, які несуть більший процентний ризик для банківських установ.

За весь аналізований період у структурі доходів банківської системи України найменшу питому вагу становив повернення офсетних активів, зменшилися лише інші операційні доходи.

На початок 2020 року в Україні працювало 75 банків. Всього станом на 1 вересня 2022 року працювало 69 банків, з них 31 – іноземні. Основні показники банківської діяльності в Україні наведені в таблиці. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності банків України [19], (млн грн)

Назва показника	01.02.2022 р.	01.11.2022 р.
Кредити, надані клієнтам	1092983	1081057
Кошти суб'єктів господарювання	747762	826761
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	713542	869915
Кошти небанківських фінансових установ	40020	47211

На основі даних, наведених у табл. 2.1 Видно, що обсяг кредитів зменшився, а обсяг коштів, інвестованих юридичними підрозділами, фізичними особами та небанківськими установами, збільшився.

З 2018 по 2022 рік українська банківська система зазнала збитків лише у 2018 році, і відтоді банківська система щороку демонструвала тенденцію до відновлення (рис. 2.10).

Так, серед основних трендів розвитку банківської системи України у 2018-2022 роках можна виділити:

- Зменшити кількість банківських установ, особливо іноземних банків, і кількість структурних підрозділів;

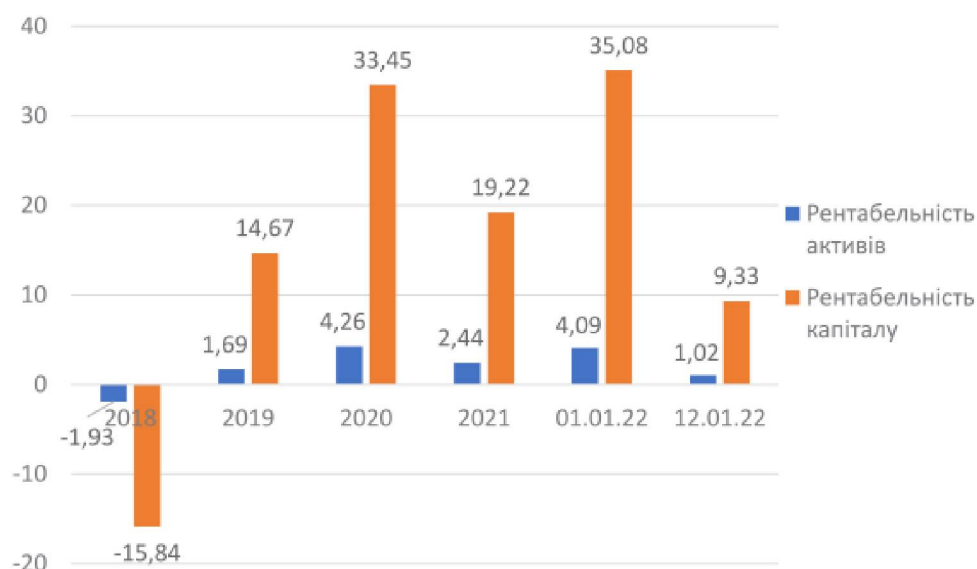

Рис. 2.10. Рентабельність активів та капіталу банків України 2018–2022 рр., % [38]

- Зростання недовіри до банків;
- Адаптуватися до умов праці воєнного часу;
- Позитивні зміни активів українських банків;
- Незначне скорочення кредитного портфеля;
- Непрацюючі кредити зросли після тривалого періоду спаду;
- Рентабельність капіталу та активів свідчить про оздоровлення банківської системи;
- Тенденція до зростання пасивів банків та їх зобов'язань.

Отже, проведено дослідження стану банківської системи України в сучасних умовах та визначено його основні тенденції. Поточна ситуація динаміки та показників банківської системи України показує, що за останні роки український банківський сектор пройшов складний шлях реформ та змін, результатом яких стало підвищення стабільності та ефективності. Аналіз фінансового стану банківської системи України у 2018-2022 роках показує, що 2018-2019 роки були найскладнішими. Це сталося після ускладнень, що виникли внаслідок політичної ситуації в країні в 2014 році. У результаті виробництво в основних секторах економіки скоротилося, а валюта знецінилася.

В умовах воєнного стану банківська галузь в Україні продовжувала працювати, відновлювали роботу та активно розвивалися філії у звільнених районах України. Основними тенденціями на період з 2018 по 2022 роки залишаються: зменшення кількості банків та їх структурних підрозділів, позитивна динаміка банківських активів, збільшення пасивів банків та їх зобов'язань тощо. Можна говорити, що в цілому банківська система витримала серйозні виклики сучасного етапу: банки працюють і кредитують, зберігаючи свою ліквідність.

2.2. Аналіз системи управління власним капіталом

З початком бойових дій банківська система України зазнала значних потрясінь і змогла адаптуватися до нових операційних стресових умов. Банківські установи продовжують свою діяльність та прагнуть виконувати всі зобов'язання та дотримуватися економічних нормативів Національного банку України.

Проте банківська система змінилася, а конкретні обставини призвели до трансформації банківської інфраструктури, що вплинуло на безпеку банківських ринків. Тому оцінка банківської системи України та визначення основних ризиків її функціонування є актуальною темою дослідження в умовах воєнного стану.

Банки є одним із основних інститутів ринкової економіки. Вони є одним із найважливіших економічних факторів організації фінансових потоків. Основна частина кредитних ресурсів країни зосереджена в банках. Банки відіграють ключову роль у фінансово-кредитному обслуговуванні економіки та стабільному грошовому потенціалі економічної системи [64].

Банківська система України стикалась з різними кризами починаючи із часів свого формування. Проте, у 2022 році на територій України почались воєнні дії, які вплинули на всі процеси нашого життя і на банківську систему, зокрема. Попри ризики і проблеми, які виникли, банківські установи України

поступово адаптувались до нових умов функціонування під час воєнного стану.

З метою забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи 24 лютого 2022 року Правління Національного банку України прийняло постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18 (далі – Постанова), якою визначено основні правила роботи банків в умовах війни. Згідно з Постановою банки забезпечують роботу відділень у безперервному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення, але з огляду на певні обмеження, які стосуються і зняття готівки [66].

Станом на березень 2023 року в Україні налічується 65 діючих банківських установ. Національний банк за результатами щорічного перегляду переліку системно важливих банків включив до цього переліку АТ «КРЕДІ АГРІ-КОЛЬ БАНК», проте виключив АТ «Альфа-банк», через його російських акціонерів. Тому, в оновленому переліку до важливих банків належать 15 установ, з них такі як: АТ «А-Банк», АТ «КРЕДІ АГРІОЛЬ БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АБ «Південний», АТ КБ ПриватБанк», АТ «ПУМБ», АТ «Райффайзен Банк», АТ «СЕНС БАНК», АТ «ТАСКОМ-БАНК», АБ «УКР ГАЗБАНК», АТ «Укрексімбанк», АТ «УКР СИББАНК», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» [77].

Через низьку конкурентоспроможність інших учасників банківського ринку їх активи сконцентровані в невеликій кількості кредитних установ. Проаналізуємо обсяги накопичення активів за останні роки, оскільки цей показник характеризує стабільність банківської системи (рис. 2.11).

За даними рисунку 2.11, показники обсягу активів зростають, проте спостерігається коливання їх рентабельності. Так, станом на 01.01.2019 їх обсяг зріс з 1359703 млн грн до 2353592 млн грн станом на 01.01.2023 р., тобто темпи зростання складають 1,7 рази. Це зумовлено активізацією банківських установ у сфері кредитування клієнтів, вкладів у депозитні сертифікати НБУ та ОВДП.

Як бачимо, рентабельність активів була низькою у 2020 і 2022 роках, що пов'язано із спалахом пандемії COVID-19 та початком воєнних дій в Україні.

Щодо рентабельності капіталу, то найвищий її показник був у 2021 році та склав 35,08%.

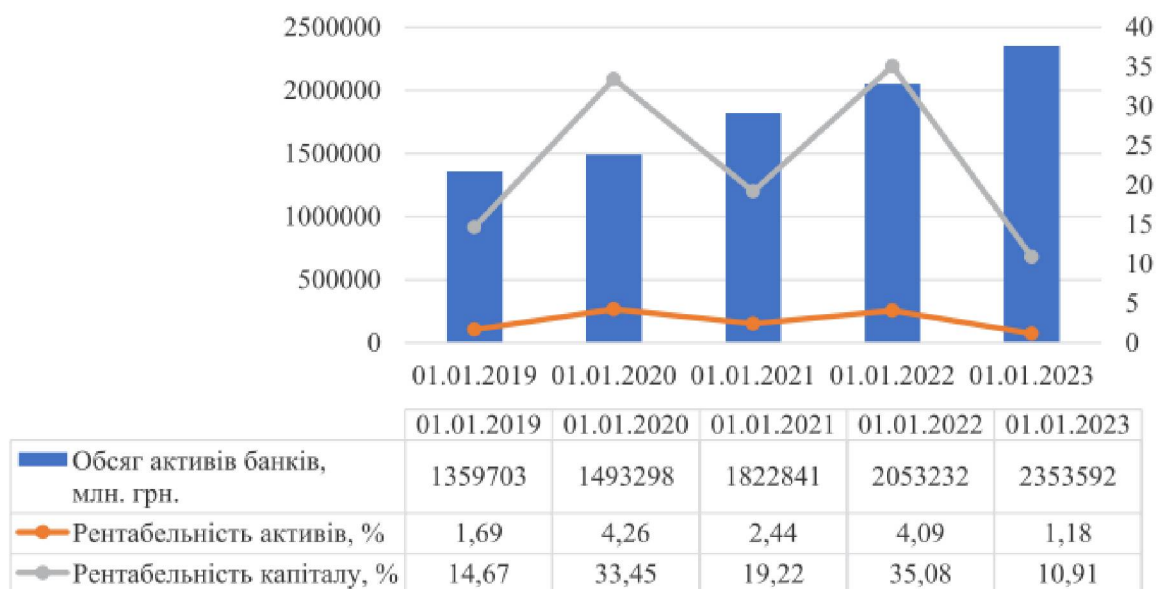

Рис. 2.11. Динаміка активів комерційних банків України у 2018–2022 рр. [78]

В абсолютних величинах пасиви українських банків у 2016-2022 роках зростають, і темпи зростання досить високі. Так за ці 5 років їх вартість зросла на 64% (з 1333831 грн. на 01.01.2018 р. до 2189706 грн. на 01.08.2022 р.) (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка та структура фінансових ресурсів банків України, 2017 – 2022 рр. [22]

№	Показники	Роки					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022 (на 1.08)
1	Капітал	161108	154960	199921	209460	255514	239105
2	Зобов'язання банків	1172723	1204743	1293377	1613381	1797718	1950601
3	Всі ресурси	1333831	1359703	1493298	1822841	2053232	2189706
4	Питома вага зобов'язань, %	87,9	88,6	86,6	88,5	87,6	89,1
5	Питома вага капіталу, %	12,1	11,4	13,4	11,5	12,4	10,9

Водночас структура пасивів українських банків у 2017-2022 рр. (табл. 2.2) є більш-менш стабільною з позитивними тенденціями, а саме зростання частки

зобов'язань банків порівняно з капіталом банків. Таким чином, станом на 1 серпня 2022 року частка капіталу у зобов'язаннях банків становить 10,9%, що на 10% менше, ніж на 1 січня 2017 року (12,1%) [22].

Якість пасивів традиційно характеризується стабільністю ресурсної бази, величиною залучених коштів, показниками змін в процентних ставках, тобто тих ключових елементів, які безпосередньо формують конкретну депозитну політику. Стабільність ресурсної бази залежить від структури залучених коштів, на основі якої портфель активів визначається як за ступенем ризику, так і за умовами їх надання. Якість і кількість залучених коштів характеризують здатність банку зацікавити потенційних вкладників, щоб вони могли довірити їм свої кошти [22]. Оцінюючи критерій «капітальна база банку» більш детально можна сказати, що він оцінює розмір власного капіталу банку з точки зору достатності для задоволення інтересів вкладників і здатності компенсувати збитки. Звідси висновок про збереження достатнього рівня капіталу, що є однією з головних умов стабільності банківської системи.

Від розміру власного капіталу, пасивів банку, якості та кількості залучених коштів залежить обсяг кредитних ресурсів банку, в кінцевому рахунку, а від розміру прибутку, фінансова стійкість і надійність банку.

Оскільки рентабельність активів зросла з -1,93% до 4,09%, а рентабельність капіталу банків України збільшилась з -15,84 до 35,08 на початок 2022 року, що є позитивною ознакою для реалізації монетарної політики Національного банку України. На початку воєнного стану рентабельність активів і капіталу кілька місяців була неприбутковою, але наприкінці року принесла прибуток, хоча різниця була значною порівняно з початком року: рентабельність капіталу знизився на 25,75%, а рентабельність активів впала на 3,07 п.п.

Дослідження сучасного стану, структури та динаміки основних складових капіталу банківської системи України дозволяє визначити ключові проблеми, пов'язані з процесом його капіталізації:

- абсолютний розмір показників власного капіталу та регулятивного капі-

талу банківської системи України є незначним, а його динаміка незадовільною;

- структура статутного капіталу банківської системи є незбалансованою через домінування державних банків у банківській системі;

- структура капіталу банківських установ незадовільна, про що свідчить переважання показників статутного капіталу, при цьому розмір статутного капіталу багатьох банків перевищує розмір власного капіталу;

- державу була змушена послабити вимоги до банків щодо графіка нарощення капіталу у зв'язку з поширення у світі пандемії COVID-19.

2. Рівень присутності в Україні банківського капіталу іноземного походження на тлі зростання частки державних банків останніми роками став нормалізуватись, досяг задовільного значення та прямує до оптимального рівня.

Таблиця 2.3

Банки-лідери з точки зору розміру регулятивного капіталу (більше 3 млрд грн станом на 01.01.2021 р.) [17]

Банк	Регулятивний капітал, млн грн	Довідково:	
		Власний капітал, млн грн	Статутний капітал, млн грн
1	2	3	4
АТ КБ «ПриватБанк»	35 257	53 828	206 060
АТ «Ощадбанк»	18 132	21 986	49 473
АТ «Укрексімбанк»	15 050	10 004	45 570
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	10 474	12 892	6 155
АТ «Сбербанк»	9 242	9 402	24 065
АТ «Альфа-банк»	8 775	9 679	28 726
АТ «ОТП Банк»	8 619	9 572	6 186
АТ «ПУМБ»	8 590	9 710	4 781
АБ «Укргазбанк»	8 401	8 569	13 319
АТ «Укрсиббанк»	7 245	8 089	5 069
АТ «Креді Агріколь Банк»	6 220	6 101	1 223
АТ «Прокредит Банк»	3 708	3 788	1 572
АТ «ІНГ Банк Україна»	3 568	3 954	731
АБ «Південний»	3 007	3 144	1 640

Таблиця 2.4

Частка статутного капіталу в структурі власного капіталу станом на
01.01.2021 р. [17]

Банк	Значення до 65%	Банк	Значення понад 100%
АТ «Сітібанк»	8%	ПАТ «Промінвестбанк»	1868%
АТ «ІНГ Банк Україна»	18%	АТ «БТА Банк»	586%
АТ «Креді Агріколь Банк»	20%	АТ «Укрексімбанк»	456%
АТ «Ідея Банк»	32%	АТ «Піреус Банк МКБ»	387%
АТ «Прокредит Банк»	41%	АТ КБ «ПриватБанк»	383%
АТ «СЕБ Корпоративний Банк»	47%	АТ «Місто Банк»	326%
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	48%	АТ «Банк Форвард»	315%
АТ «ПУМБ»	49%	АТ «Альфа-банк»	297%
АТ «Полтава-банк»	51%	АТ «Сбербанк»	256%
АБ «Південний»	52%	АТ «Банк Кредит Дніпро»	245%
АТ «Айбокс Банк»	54%	АТ «Ощадбанк»	225%
АТ «Таскомбанк»	56%	АБ «Укргазбанк»	155%
АТ «Правекс Бану»	57%	АТ «Універсал Банк»	142%
АТ «АБ «Радабанк»	59%	АТ «Український банк реконструкції та розвитку»	141%
АТ «КБ «Глобус»	59%	АТ «Юнекс Банк»	121%
АТ «Кредит Європа Банк»	60%	АТ «РВС Банк»	117%
АТ «А-Банк»	61%	АТ «Альпарі Банк»	112%
АТ «Мотор-Банк»	62%	АТ «Скай Банк»	104%
АТ «Укрсиббанк»	63%	АТ АКБ «Львів»	104%
АТ «Банк Альянс»	63%		
АТ «ОТП Банк»	65%		

3. Ключовими напрямками рекапіталізації банківської системи України мають стати:

– поступове роздержавлення банківської системи шляхом продажу часток державних банків інституціональним інвесторам (як резидентам, так і нерезидентам) з метою зниження сукупної частки держави в банківській системі до оптимального рівня;

– заходи, спрямовані на зростання прибутковості банківської системи, з урахуванням того, що прибуток – ключове джерело швидкого нарощення капіталу;

– відновлення в середньостроковій перспективі планових завдань і графіка зростання капіталу банківської системи, що є необхідною передумовою її подальшого успішного розвитку, зростання та модернізації [17].

Сьогодні банки посідають чільне місце серед інститутів фінансового ринку країни, що пояснюється різноманітням фінансових послуг та операцій, які притаманні їх діяльності та, які дозволяють залучати найбільшу кількість споживачів послуг та інвесторів. Банки є специфічним фінансовим посередником, який акумулює тимчасово непрацюючі грошові кошти населення та суб'єктів господарювання, перетворює їх у робочий капітал, тим самим підвищуючи інвестиційне навантаження на економіку. Однак, роль самих банків, як інститутів вітчизняного фінансового ринку, щодо організації заощадження населення для цілей довгострокових інвестицій в цінні папери підприємств реального сектора економіки, зниження залежності динаміки ринку від активності спекулятивних інвестиційних стратегій зарубіжних портфельних інвесторів є хоча і визнаною, однак, неоднозначною. У зв'язку із цим, особливої актуальності набуває дослідження ролі банків на фінансовому ринку України.

Банки наразі є базовими фінансовими інститутами фондового ринку, які здійснюють стимулюючий вплив на функціонування небанківських фінансових інститутів. Банки випереджають небанківські фінансові інститути як за кількісними, так і за якісними параметрами. Неспроможність більшості небанківських фінансових інститутів конкурувати з банківськими установами на фінансовому ринку України є очевидною.

Сучасні банківські установи надають до 300 різноманітних фінансових послуг. Крім того, банки спеціалізуються в наданні як традиційних, так і нетрадиційних фінансових послуг. Аналізуючи кількість банківських установ протягом 2018–2022 рр., можна зазначити про поступове стабільне скорочення таких інституцій. Так, на кінець 2018 р. кількість банків складала 82 банки, а на кінець 2022 р. – 71 [9].

Проте судячи з основних показників діяльності цих установ, ефективність

їх функціонування на фінансовому ринку України продовжує зростати з кожним роком (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Основні показники діяльності банків на фінансовому ринку України
протягом 2020-2022 рр. (млн. грн.) [9]

Показники	2020 р.	2021р.	2022р.
Загальні активи, млн грн	1536086	1826709	1992296
Власний капітал банків, млн грн	217153	213641	246144
Зобов'язання банків, млн грн	1318933	1613068	1746158
Вкладення в цінні папери, млн грн	568933	758719	654068
Частка кредитного портфеля у загальних активах, %	67,23	52,94	53,88

Зобов'язання банків збільшилися у 2021 р. на 294135 млн. грн. або на 18,23%, а у 2022 р. на 133090 млн. грн. або на 7,62%. Таку тенденцію слід оцінити позитивно, адже розвиток фінансового ринку, та банківського сектору зокрема, вимагає зростання обсягів ринку депозитів для залучення грошових коштів та подальшого їх перерозподілу у кредитні вкладення або в цінні папери.

Частка кредитного портфеля в загальних активах має тенденцію до зменшення на 14,29% до значення 52,94% у 2021 р. Таку динаміку можна оцінити негативно та це свідчить про зменшення сукупного кредитного портфеля банків. Отже, банківські установи України стали менш кредитно орієнтованими у 2021 р., проте у 2022 році сукупні зобов'язання потроху збільшуються - на 0,94% до 53,88%.

Вкладення в цінні папери в загальних активах мають позитивну тенденцію до зростання – на 33,36% у 2021 р. Така динаміка показників свідчить про зростання ефективності формування банками власних портфелів цінних паперів. Через виконання посередницької функції між продавцями та покупцями цінних паперів банки сприяють ефективному формуванню вторинного ринку. Проте частка вкладень у цінні папери в загальних активах

вже на початку 2022 року зменшується аж на 13,8% [9].

Ефективне функціонування національної економіки неможливе без налагодження механізму перерозподілу грошових коштів. Саме банки забезпечують виконання функції посередництва в мобілізації та перерозподілі грошових активів шляхом надання різноманітних послуг та реалізації своїх продуктів.

Становлення банківських установ на фінансовому ринку України основним шляхом відбувається через залучення даними установами депозитних внесків своїх клієнтів та наступний їх перерозподіл у кредитні вкладення чи вкладення в цінні папери. Особливо велике значення банки відіграють на кредитному ринку. Тому проаналізуємо особливості формування кредитних портфелів банків на фінансовому ринку України протягом 2020–2022 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка показників кредитного портфеля банків на фінансовому ринку України протягом 2020–2022 рр. [9]

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кредити та заборгованість клієнтів, млн грн	1032703	967095	1073513
Кредити та заборгованість юридичних осіб, млн грн	821015	765147	817951
Частка кредитів та заборгованість юридичних осіб, %	79,5	79,12	76,19
Кредити та заборгованість фізичних осіб, млн грн	211688	201948	255561
Частка кредитів та заборгованості фізичних осіб, %	20,5	20,88	23,81

Згідно з даними таблиці 2.6 можна зазначити про зменшення кредитів та заборгованості клієнтів у 2021 році на 6,35%. Така динаміка свідчить про зниження довіри населення до вітчизняної кредитної системи. В свою чергу, відповідні тенденції мали і кредити та заборгованість юридичних та фізичних осіб – зменшення у 2021 році на 6,8% та на 4,6% відповідно.

Зовсім іншу ситуацію можемо спостерігати вже на початку 2022 року: показник надання кредитів та заборгованості клієнтів збільшився на 11%. Таке значне збільшення обсягів кредитування можна пояснити впливом війни: в

перші дні війни населення активно використовувало доступні кредитні лінії, тому ми бачимо таке значне зростання заборгованості фізичних осіб – на 26,55% порівняно з 2021 роком. Також, відповідно зросла і «популярність» кредитів серед юридичних осіб (на 6,9%), адже банки попри таку складну ситуацію продовжили кредитування критично значимих в умовах воєнного стану секторів та підприємств.

Для доповнення оцінки ефективності діяльності банківських установ на фінансовому ринку України доцільно провести аналіз результатів діяльності одного з системно важливих банків таких як ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК».

Станом на IV квартал 2022 року обсяг активів банку збільшився на 7% порівняно з аналогічним періодом попереднього року і склав 132 049 млн грн (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Основні показники діяльності ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК» [9]

Показники (млн грн)	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Активи	82 364	119 226	142 683	123 875	132 049
Чистий прибуток	766	1 299	543	3 820	-2 757
Власний капітал	5 757	8 281	8 569	11 680	7 467
Кредитний портфель	45 208	38 835	47 501	55 935	65 313
Зобов'язання	76 607	110 945	134 114	112 195	124 582

За даними таблиці ми бачимо, що даний банк у 2020 році примножив свої активи в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року аж на 73,23% і це справді є досить хорошим показником. Проте після такого стрімкого злету вже в кінці 2021 року загальні активи становили 123 875 млн грн, що на 13% менше від попереднього показника, але банк все ж демонструє позитивну динаміку даних показників, адже надалі їх розмір стабільно збільшується.

За повідомленнями експертів, Укргазбанк у січні-лютому 2023 року отримав 489 млн грн чистого прибутку, що в 4 рази більше, ніж у січні- лютому минулого року - обсяг чистих активів збільшився за січень-лютий на 3,3 млрд грн (без урахування впливу курсових різниць) і склав 135,2 млрд грн. Загалом

за цей період клієнтська ресурсна база банку збільшилась на 3,9 млрд грн (без урахування впливу курсових різниць), і склала 115,9 млрд грн, в тому числі обсяг гривневих залишків за коштами клієнтів збільшився на 6,5 млрд грн.

Чистий прибуток банку постійно в динаміці і змінюється щороку: то вдвічі збільшується в 2019 році до показника в 1 299 млн грн, то потім майже втричі зменшується вже вкінці 2020 року – це може бути зумовлено корона- кризою, що вдарила по економіці всієї країни, та безпосередньо варіюванням розміру кредитного портфеля (від зменшення до стабільного зростання). Вже в

2021 році досліджуваний показник примножується в 7 разів в порівнянні з попереднім значенням, що зумовлено тим, що «Укргазбанк» та Міжнародна фінансова корпорація (IFC) підписали кредитну угоду, за якою банк отримає позику у 30 млн євро з правом IFC конвертувати її у частку в акціонерному капіталі фінустанови. Кредитна угода передбачає позику терміном на 5 років, IFC отримує можливість конвертувати позику на частку в акціонерному капіталі фінустанови у розмірі до 20%.

Проте війна 2022 року сильно вплинула на прибутки банківського сектору загалом - за 10 місяців 2022 року прибуток українських банків скоротився більш ніж в п'ять разів; банки заробили лише 11 млрд грн, натомість торік за цей період було 58 млрд грн. Зрозуміло, що Укргазбанк не став виключенням і завершив рік із збитком в - 2 757 млн грн.

Власний капітал банку стабільно збільшувався щорічно до 2022 року, події якого негативно вплинули на даний показник – капітал зменшився на 36% в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року і становив 7 467 млн грн. Зобов'язання банку зростали з кожним роком до 2021 року, що є позитивним явищем, адже це свідчить про зростання обсягів ринку депозитів для залучення грошових коштів та подальшого їх перерозподілу у кредитні вкладення або в цінні папери. В 2021 році відбувся спад цього показника на 16,3%, проте вже в наступному році показник «стабілізувався» і повільно, але впевнено зростає.

Отже, ПАТ АБ «Укргазбанк» за останні 5 років у своїй діяльності стикався з багатьма труднощами і демонстрував як позитивні, так і негативні тенденції,

проте попри це все, він залишається одним із провідних банків України та продовжує розвиватись. Також в загальному можна зазначити, що в такі досить вагоме значення в розвитку фінансового ринку займають банківські установи, адже система фінансового ринку України є банкоцентричною. Тому, провівши аналіз діяльності банківських установ на фінансовому ринку України протягом 2020 –2022 рр., можна зазначити, що зменшення кількості даних установ проте суттєве покращення основних показників діяльності банків у 2022 р. свідчить про збільшення ефективності їх діяльності.

2.3. Перспективи забезпечення фінансової стійкості банківської системи України з урахуванням міжнародного досвіду

Розвиток банківської системи тісно пов'язаний із створенням ефективного механізму управління банківською діяльністю, ефективної системи нагляду, контролю та фінансової безпеки. Це вимагає поглибленого вивчення основ сучасної банківської системи, характеру та особливостей її функціонування в умовах ринкової економіки, наслідування та вивчення світового досвіду, розуміння можливості розвитку фінансово-кредитної системи країни.

Сьогодні українська банківська система є важливою частиною фінансової системи країни, важливою ланкою господарського механізму, і її реформування передусє змінам в інших галузях економіки [11]. Для нормального функціонування національної банківської системи важливою є ефективна законодавча база, що регулює правовий статус банків та банківську діяльність у суміжних сферах.

Банківська справа в Україні є домінуючою ланкою фінансової системи та основним центром перерозподілу фінансових ресурсів. Враховуючи економічне зростання України, а також можливість виходу на міжнародні фінансові ринки та активну участь у переході до глобалізації, актуальним є забезпечення її стабільного розвитку.

Розвиваючи банк, важливо розробити та дотримуватися принципів, які

допоможуть банку розвиватися ефективно. Ці принципи повинні бути простими і зрозумілими суб'єктам управління, постійно перевірятися практикою. Відповідність принципам – це дотримання певних правил і норм, які сприяють ефективній діяльності. Вони мають базуватися на аналізі поточної економічної ситуації та фінансово-кредитної системи, проблем, завдань і пріоритетів розвитку банку, потреб споживачів, працівників, держави та власників банку [11]. Розвиток банківської справи України здійснюється за принципом динаміки і спрямований на задоволення потреб безперервного обігу грошового капіталу, забезпечення доступу підприємств до державного фінансування, створення надійних умов для ощадного бізнесу з метою накопичення заощаджень в народному господарстві.

Банківська діяльність в Україні зазнала значного впливу процесу глобалізації. Зокрема, основні причини великих змін у банківській галузі включають:

- 1) зростання попиту на банківські послуги;
- 2) відсутність можливостей повної закритості національної економіки для іноземного капіталу, оскільки все більше банків відкривають філії за кордоном, що призводить до посилення конкуренції між ними;
- 3) корекція стратегії банку в основному зумовлена не тільки національною економікою, а й змінами світової економічної ситуації;
- 4) підвищення рівня інформаційно-комп'ютерного забезпечення роботи банку, розширення обсягів та підвищення якості обслуговування клієнтів. Це також важливий фактор ринкової конкурентоспроможності [11].

Банківська справа є невід'ємною частиною фінансової системи країни, а стабільність і надійність її діяльності є ключовими умовами економічної безпеки України. Як показали дослідження сучасного стану банківської діяльності, основними чинниками, що негативно впливають, є: військово-політична нестабільність, тіньова економіка, зниження довіри до банків та спектру пропонованих ними продуктів тощо.

Вмотивовано, що банки можуть брати активну участь у реструктуризації

чи стягненні майна позичальників у випадках, коли останні явно не життєздатні. Важливо, щоб правова реформа супроводжувалася посиленням повноважень судів та фахівців з питань неспроможності. Україна у період повоєнного відновлення може сприяти позасудовій реструктуризації компаній із надмірною заборгованістю, зокрема шляхом визначення методичних рекомендацій для координації дій численних кредиторів. Україна є економікою зі значною часткою державної власності у фінансовому секторі, а також значними обсягами пільгового кредитування.

Вирішення проблеми НК є частиною ширшої програми структурних реформ для подолання проблеми м'яких бюджетних обмежень для підприємств. Фінансову реструктуризацію позичальників, які не виконують свої зобов'язання, необхідно здійснювати у поєднанні зі скороченням субсидій, прихованих у пільговому оподаткуванні, пільговому кредитуванні та накопиченій заборгованості підприємств із виплат працівникам. Фінансову дисципліну варто зміцнювати за допомогою ефективного законодавства про неспроможність та можливість кредиторів для стягнення застави, навіть якщо боржник перебуває у державній власності [3].

Зрештою це вимагатиме поступової зміни загальної моделі економічної політики країни у бік європейської орієнтації та підвищення ефективності.

Дослідженням встановлено, що питання, пов'язані зі стрімким зростанням проблемних банківських кредитів, вимагають негайних, активних і комплексних заходів реагування. Для забезпечення операційної готовності банків щодо врегулювання великих обсягів проблемних кредитів запропоновано створення спеціалізованих відділів, які функціонуватимуть окремо від підрозділів з оформлення кредитів, будуть мати адекватні кадрові та фінансові ресурси та підтримуватимуться надійними інформаційними системами та заходами політики конкретних банків щодо управління та врегулювання проблемних кредитів. Банкам необхідно буде здійснити необхідні кадрові та фінансові інвестиції, щоб забезпечити повну працездатність цих відділів. Власні зусилля банків можуть бути доповнені

нормативними вимогами, що зобов'язують банки з високим рівнем проблемних кредитів розробляти стратегії скорочення проблемних кредитів (з включенням до стратегії управління ризиками та капіталом та затвердженням органами управління банків) та погоджувати з органом банківського нагляду кількісні цілі скорочення проблемних кредитів.

Вмотивовано доцільність координації заходів політики як важливого елементу будь-якого механізму протидії високому рівню проблемних кредитів. Загальнонаціональні стратегії щодо скорочення обсягу проблемних кредитів, що розробляються та реалізуються за активної участі зацікавлених сторін із приватного та державного секторів, можуть допомогти прискорити темпи скорочення обсягу проблемних кредитів. До ключових учасників належать банки та інші представники приватного сектора (інституційні інвестори та постачальники послуг), а також національні органи влади, включаючи НБУ та органи банківського нагляду, міністерства фінансів та юстиції, а також представники громадянського суспільства, включаючи організації із захисту прав споживачів. Успішний механізм повинен ґрунтуватися на міцній координації та взаємодії між цими учасниками для забезпечення своєчасності вжиття та узгодженості заходів. Ініційовані урядом механізми координації, включаючи робочі групи високого рівня у складі керівників агентств, що беруть участь, можуть відіграти значну роль в оцінці перепон для врегулювання проблемних кредитів, визначення пріоритетних напрямів реформ і забезпеченні чіткого розуміння зацікавленими сторонами своєї ролі в реалізації [3].

Обґрунтовано, що комерційним банкам доцільно організувати свою діяльність у такий спосіб, щоб процес кредитування приносив дохід, а процес стягнення був максимально ефективним і не порушував законні права та інтереси позичальників. Такий механізм складатиметься із трьох основних складових:

а) НБУ та національні регулюючі органи повинні посилити банківський нагляд. Швидке визнання збитків за кредитами має вирішальне значення для

відновлення банківських балансів.

Банкам доцільно запропонувати розробити комплексні плани щодо непрацюючих кредитів та виконати цільові показники реструктуризації кредитів у розумні терміни. Від них також варто зажадати відкладати більше капіталу для кредитів, що не обслуговуються, які надто довго залишаються в їхніх книгах, і прийняти більш консервативну оцінку резервів і забезпечення, щоб сприяти якнайшвидшому врегулюванню;

б) необхідні реформи, щоб зробити режими банкрутства ефективними та полегшити стягнення боргів. Нині існують великі розбіжності у правових рамках. Недовгі судові процедури, міцна інституційна база і масштабне використання позасудових механізмів підвищать вартість стягнення застави і, отже, полегшить банкам звільнення від безнадійних кредитів. Широка участь державних кредиторів у вирішенні цих кредитів має значення;

в) необхідно розвивати активні ринки проблемних активів. Ліквідний ринок може пов'язати банки (продавців) із спеціалізованими інвесторами (покупцями), які мають досвід управління знеціненими активами. Нерідко компанія з управління активами, яку підтримує держава, може відіграти важливу роль у запуску такого ринку. Це складна програма реформ, але потенційна віддача висока, тоді як відкладання вирішення проблемних кредитів збільшує ризик стагнації [3].

Основним джерелом збільшення особистої капітальної бази державного банку є його прибуток. Чим більша сума одержаного прибутку в результаті господарської діяльності, тим менше грошей необхідно використовувати із зовнішніх джерел, а це збільшує конкурентоспроможність державного банку на ринку. Прибуток є важливим джерелом зростання ринкової вартості державного банку.

Потрібно відмітити, що в сьогоденних конкурентних умовах банки застосовують різні методи для використання заощаджень населення, найважливішими серед яких є нецінові та цінові. Якщо ціна на залучені кошти в державному банку зростає (процентна ставка по депозитах), що спричиняє до

заохочення населення більше вкладати гроші у банк, то це ціновий метод. А якщо банк покращує якість сервісу, проводить ефективну дистрибуційну політику, покращує імідж банку, то це будуть нецінові методи боротьби за клієнтів.

Населення вкладатиме свої заощадження у державний банк лише при наявності довіри до банківської системи. Довіра населення до державних банків залишається низькою [61]. Довіра до банку забезпечується історією банку, наявністю достатньої величини банківського капіталу, ефективним управлінням. Рівень довіри до державного банку, можна виразити через функцію:

$$\text{Довіра} = f(K, I, U, R),$$

де K – власний капітал державного банку;

I – історія державного банку;

U – рівень управління державним банком;

R – рейтинг державного банку.

Між цими показниками існує пряма функціональна залежність. Зі збільшенням власного капіталу буде зростати довіра до державної банківської установи, оскільки капітал є запорукою його фінансової стійкості. Якщо управлінський персонал державного банку здатний адекватно оцінювати ризики, ухвалювати раціональні рішення, вчасно виконувати доручення клієнтів і розплачуватися за свої зобов'язання, то клієнти охоче довіряють такому банку свої гроші. Великий вплив на довіру клієнтів має рейтинг та історія державного банку [24].

Для встановлення рейтингу державного банку застосовується велика кількість показників, які пересічний клієнт не може правильно опрацювати, здійснити аналіз та оцінку рейтингу і надійності банку. Тому підсумковий рейтинг державної банківської установи мають проводити певні державні або уповноважені органи на базі встановлених методик для різної цільової групи (клієнтів, державних органів) [19].

Таким чином, виходячи з вище перерахованих чинників, можна зробити

висновок, що для розвитку банку необхідно отримувати прибуток від своєї діяльності, завоювати довіру клієнтів.

Основний напрям фінансової безпеки банків повинен орієнтуватися на підвищення економічної ефективності і мати своєю метою ріст обсягу та ефективності використання фінансових ресурсів. Однак має місце і низка слабких сторін, які є негативними чинниками в боротьбі за банківську безпеку.

Дослідження банківської системи України за 2018–2022 роки дало змогу виокремити основні загрози, для фінансової безпеки банківського сектору. До них варто віднести такі:

- зatoryжні воєнні дії на території України;
- економічний спад в державі;
- коливання національного курсу;
- зменшення рівня ліквідності активів банківських установ;
- інфляція;
- відтік капіталу з держави;
- кібератаки та терор з боку держави-терористики [78].

У табл. 2.8 наведено SWOT-аналіз, який демонструє сильні та слабкі сторони банківської системи України, а також можливості подальшого розвитку та загрози, які несуть потенційні ризики.

Як видно з табл. 2.8, вітчизняні банківські установи мають досить значний перелік слабких сторін та загроз. Вирішити значну частину проблемних аспектів у діяльності банків можливо за рахунок підвищення рівня їхньої капіталізації.

Нарощування банківського капіталу в умовах зростання невизначеності ґрунтується на використанні таких принципів [47, с. 44]:

- відповідності попиту на ринку;
- підвищення ефективності з погляду прибутковості і ліквідності;
- можливості змінюватися в разі зміни ринкової ситуації;
- обліку кінцевого результату роботи банку і його філій;

- використання передових технологій;
- ефективної роботи менеджменту.

Кризові процеси в сучасному банківському секторі багато в чому визначаються недостатнім рівнем планування й управління банківським капіталом. При цьому найважливішим завданням є розроблення стратегії зростання капіталу відповідно до ризиків, що супроводжують банківську діяльність, що дало б змогу нарощувати капітал з урахуванням інтересів власників і менеджерів.

Таблиця 2.8

SWOT-аналіз чинників впливу на банківську систему України [35]

	ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ	НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ
	Сильні сторони	Слабкі сторони
ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	широкий асортимент банківських продуктів та послуг; можливість фінансування крупних проектів; розвинута мережа кореспондентських відносин; використання сучасних інформаційних технологій; обслуговування карткових проектів та наявність мережі банкоматів; оперативна система консультування та підтримки клієнтів	недостатній рівень капіталізації, звідси - обмежена можливість покриття банківських ризиків; високі відсоткові ставки за виданими кредитами; недоліки в системі внутрішнього контролю та аудиту; недостатній рівень залучених від населення ресурсів; недостатня диверсифікація кредитного портфеля; нестабільність та недосконалість законодавства; відсутність прозорості в наборі співробітників та їх недостатній рівень професіоналізму
	Можливості	Загрози
	прийняття нових або вдосконалення наявних законодавчих актів, які стосуються банківської системи; поліпшення інвестиційного клімату; зростання рівня доходів населення; зниження інфляції та податкового навантаження суб'єктів економіки; збільшення розміру власного капіталу банків; поліпшення якості кредитного портфеля; підвищення професіоналізму персоналу; підвищення якості послуг, що надаються банками	високий рівень доларизації; зростання інфляції та відсоткових ставок; посилення фінансової кризи; збої в роботі програмного забезпечення банків; зміни в податковому законодавстві; зниження довіри клієнтів; поширення шахрайства

Для вирішення проблем поточного розвитку банківської системи та

стабілізації умов її функціонування необхідно вжити низку заходів, спрямованих на: запровадження нових депозитних схем, реструктуризацію та ліквідацію банків. Необхідно запроваджувати та виконувати нормативно-правові акти НБУ щодо регулювання діяльності комерційних банків та створювати умови для залучення інвестицій у вітчизняну банківську систему в межах, що не спричиняють значних фінансових ризиків [71, с. 45]. Очікується, що банківська сфера зосередиться на зростанні обсягів кредитування. Це зумовлено більшим накопиченням ліквідності в банківській системі, більшими залишками на рахунках та зростанням інвестицій банків у державні облігації.

До основних завдань які стоять перед Національним банком України є створення оптимальних умов для виконання банками своїх функцій та обслуговування населення в умовах війни, зменшуючи негативний вплив військової агресії на банківську систему. Під час російської військової агресії банківська система України стикнулася із великою кількістю ризиків які впливають на основні банківські операції. До них належать:

- зростання макроекономічного ризику, який виражається сильним спадом економіки та дефіцитом бюджету;
- зростання ризику капіталу – капітал з початку війни змінився незначно, але якщо війна буде довгою, ризик посилиться;
- зростання кредитного ризику, що пояснюється падінням доходів населення, припиненням роботи підприємств;
- зростання валютного ризику, але фіксація обмінного курсу та збалансовані валютні позиції поки що стримують цей ризик;
- ризик прибутковості вважається високим через збитки за кредитами та відрахування до резервів за кредитними збитками [78].

Воєнні дії на території України впливають на всі прояви життя і на банківську систему. За допомогою регулятивної та ефективної діяльності Національного банку України банківська система швидко адаптувалась до колосальних змін і всупереч війні, терору та кібератакам стабільно функціонує.

У післявоєнний період банківським установам важливо відновити

банківську систему України, шляхом здійснення ефективної операційно потрібно здійснити заходи відновлення і розвитку фінансового сектору шляхом здійснення операційної та інвестиційної діяльності.

Тому для того, щоб дати українським банкам конкурентну перевагу, потрібно розширити кредитну програму. Відсутність реформ обмежує можливості для економічного розвитку. Через низький рівень економічної активності банки зіткнулися з браком якісних позичальників і перспективних програм кредитування. З метою підвищення фінансової стійкості українських банків та забезпечення стабільності вітчизняної банківської системи Національному банку України, як головному регулятору всієї банківської системи, необхідно в майбутньому вжити ряд заходів:

- щорічне тестування банків незалежними аудиторами та аналіз якості їх активів. Надалі НБУ має забезпечити повну прозорість діяльності та фінансового стану банківських установ;

- сприяння подальшому зменшенню кількості банків, які з'являються на ринку в результаті злиття.

Отже, можна зробити висновок, що вирішення поточних проблем банківської діяльності в Україні потребує комплексу заходів щодо забезпечення загальної економічної стабільності, відновлення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності банківського сектору. Нагляд за банківською системою здійснює НБУ. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних чинників та окреслити умови для подальшого розвитку банківського сектору України.

Висновки до 2-го розділу

Підведемо підсумки щодо особливостей управління капіталом банку:

1. Фінансовий стан банківської системи впливає на функціонування економіки країни загалом через поєднання в собі функцій фінансового посередника, інвестиційної установи.

Станом на 01.12.2022 року кількість діючих банків сягала 67, що на 10 банків менше ніж у 2018 році. При цьому кількість банків з іноземним капіталом скоротилась у даний період на 7 установ, і становила 30 установ на кінець 2022 року, з них 22 установи – це банки зі 100% іноземним капіталом, на 1 банківську установу менше ніж у 2018 році.

У 2018-2022 роках власний капітал банків збільшився на 69 млн. грн, а зобов'язання банків – на 670 млн. грн. Основним джерелом ресурсів банку є залучені та запозичені кошти, частка яких становить більшу частину обсягу загальних ресурсів.

Динаміка та сучасний стан показників української банківської системи демонструє, що за останні роки банківський сектор України пройшов складний шлях реформ та змін, що дозволило збільшити свою стійкість та ефективність. Аналіз фінансового стану банківської системи України за період 2018–2022 роки показують про те, що найскладнішими видались 2018–2019 роки.

2. З початком бойових дій банківська система України пережила великі потрясіння і змогла адаптуватись до нових стресових умов функціонування. Установи банків продовжують здійснювати свою діяльність, намагаючись виконувати всі зобов'язання та дотримуватися економічних нормативів Національного банку України.

Станом на березень 2023 року в Україні налічується 65 діючих банківських установ. Для доповнення оцінки ефективності діяльності банківських установ на фінансовому ринку України доцільно провести аналіз результатів діяльності одного з системно важливих банків таких як ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК».

ПАТ АБ «Укргазбанк» за останні 5 років у своїй діяльності стикався з багатьма труднощами і демонстрував як позитивні, так і негативні тенденції, проте попри це все, він залишається одним із провідних банків України та продовжує розвиватись. Також в загальному можна зазначити, що в такі досить вагоме значення в розвитку фінансового ринку займають банківські установи, адже система фінансового ринку України є банкоцентричною. Тому, провівши аналіз діяльності банківських установ на фінансовому ринку України протягом

2020 –2022 рр., можна зазначити, що зменшення кількості даних установ проте суттєве покращення основних показників діяльності банків у 2022 р. свідчить про збільшення ефективності їх діяльності.

3. Для розвитку банку необхідно отримувати прибуток від своєї діяльності, завоювати довіру клієнтів. Основний напрям фінансової безпеки банків повинен орієнтуватися на підвищення економічної ефективності і мати своєю метою ріст обсягу та ефективності використання фінансових ресурсів. Однак має місце і низка слабких сторін, які є негативними чинниками в боротьбі за банківську безпеку.

Для вирішення проблем поточного розвитку банківської системи та стабілізації умов її функціонування необхідно вжити низку заходів, спрямованих на: запровадження нових депозитних схем, реструктуризацію та ліквідацію банків. Необхідно запроваджувати та виконувати нормативно-правові акти НБУ щодо регулювання діяльності комерційних банків та створювати умови для залучення інвестицій у вітчизняну банківську систему в межах, що не спричиняють значних фінансових ризиків.

У післявоєнний період банківським установам важливо відновити банківську систему України, шляхом здійснення ефективної операційно потрібно здійснити заходи відновлення і розвитку фінансового сектору шляхом здійснення операційної та інвестиційної діяльності. Щоб дати українським банкам конкурентну перевагу, потрібно розширити кредитну програму. Відсутність реформ обмежує можливості для економічного розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що вирішення поточних проблем банківської діяльності в Україні потребує комплексу заходів щодо забезпечення загальної економічної стабільності, відновлення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності банківського сектору. Нагляд за банківською системою здійснює НБУ. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних чинників та окреслити умови для подальшого розвитку банківського сектору України.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На сьогоднішній день поняття «капітал банку» не має чіткого визначення. Його нечіткість визначення гальмує розробку теоретичних засад та ускладнює побудову та вдосконалення механізмів використання банківського капіталу. Проте під капіталом банку розуміють «суму власних коштів банку, залучених коштів і залучених коштів, які перебувають у розпорядженні банку та використовуються банком для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів у формі грошей для здійснення своїх діяльності з метою з метою отримання прибутку».

Основною метою процесу управління капіталом банку є залучення та підтримка достатнього капіталу для розширення бізнесу та запобігання ризикам. Механізм управління капіталом банку можна визначити як набір методів, інструментів управління та нормативних правил, прийнятих кожним суб'єктом у процесі управління для забезпечення загальної капіталізації банку.

На стратегічному рівні управління включає такі етапи: формулювання цілей і завдань управління капіталом; аналіз і оцінка поставлених цілей і завдань на основі прогнозів фінансового стану банку; аналіз ризиків, з якими може зіткнутися банківська установа; формулювання управління капіталом. Мета. Впровадження та впровадження стратегій та контролює впровадження процесів управління капіталом банку.

В умовах сучасної економічної нестабільності підвищення ефективності управління власною ресурсною базою комерційних банків є основним чинником формування банками стабільної фінансової безпеки та надійності вкладників і національної економіки країни в цілому. Незважаючи на численні наукові праці з банківського капіталу та управління ним, ми вважаємо, що питання управління банківським капіталом на стратегічному та операційному рівнях є недостатньо вивченим і потребує поглибленого дослідження цього питання.

Фінансовий стан банківської системи впливає на функціонування економіки країни загалом через поєднання в собі функцій фінансового посередника, інвестиційної установи.

Станом на 01.12.2022 року кількість діючих банків сягала 67, що на 10 банків менше ніж у 2018 році. При цьому кількість банків з іноземним капіталом скоротилась у даний період на 7 установ, і становила 30 установ на кінець 2022 року, з них 22 установи – це банки зі 100% іноземним капіталом, на 1 банківську установу менше ніж у 2018 році.

У 2018-2022 роках власний капітал банків збільшився на 69 млн. грн, а зобов'язання банків – на 670 млн. грн. Основним джерелом ресурсів банку є залучені та запозичені кошти, частка яких становить більшу частину обсягу загальних ресурсів.

Динаміка та сучасний стан показників української банківської системи демонструє, що за останні роки банківський сектор України пройшов складний шлях реформ та змін, що дозволило збільшити свою стійкість та ефективність. Аналіз фінансового стану банківської системи України за період 2018–2022 роки показують про те, що найскладнішими видались 2018–2019 роки.

З початком бойових дій банківська система України пережила великі потрясіння і змогла адаптуватись до нових стресових умов функціонування. Установи банків продовжують здійснювати свою діяльність, намагаючись виконувати всі зобов'язання та дотримуватися економічних нормативів Національного банку України.

Станом на березень 2023 року в Україні налічується 65 діючих банківських установ. Для доповнення оцінки ефективності діяльності банківських установ на фінансовому ринку України доцільно провести аналіз результатів діяльності одного з системно важливих банків таких як ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК».

ПАТ АБ «Укргазбанк» за останні 5 років у своїй діяльності стикався з багатьма труднощами і демонстрував як позитивні, так і негативні тенденції, проте попри це все, він залишається одним із провідних банків України та продовжує розвиватись. Також в загальному можна зазначити, що в такі досить

вагоме значення в розвитку фінансового ринку займають банківські установи, адже система фінансового ринку України є банкоцентричною. Тому, провівши аналіз діяльності банківських установ на фінансовому ринку України протягом 2020 –2022 рр., можна зазначити, що зменшення кількості даних установ проте суттєве покращення основних показників діяльності банків у 2022 р. свідчить про збільшення ефективності їх діяльності.

Для розвитку банку необхідно отримувати прибуток від своєї діяльності, завоювати довіру клієнтів. Основний напрям фінансової безпеки банків повинен орієнтуватися на підвищення економічної ефективності і мати своєю метою ріст обсягу та ефективності використання фінансових ресурсів. Однак має місце і низка слабких сторін, які є негативними чинниками в боротьбі за банківську безпеку.

Для вирішення проблем поточного розвитку банківської системи та стабілізації умов її функціонування необхідно вжити низку заходів, спрямованих на: запровадження нових депозитних схем, реструктуризацію та ліквідацію банків. Необхідно запроваджувати та виконувати нормативно-правові акти НБУ щодо регулювання діяльності комерційних банків та створювати умови для залучення інвестицій у вітчизняну банківську систему в межах, що не спричиняють значних фінансових ризиків.

Після закінчення війни банківським установам важливо відновити банківську систему України, шляхом здійснення ефективної операційно потрібно здійснити заходи відновлення і розвитку фінансового сектору шляхом здійснення операційної та інвестиційної діяльності. Щоб дати українським банкам конкурентну перевагу, потрібно розширити кредитну програму. Відсутність реформ обмежує можливості для економічного розвитку.

Отже, вирішення поточних проблем банківської діяльності в Україні потребує комплексу заходів щодо забезпечення загальної економічної стабільності, відновлення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності банківського сектору. Нагляд за банківською системою здійснює НБУ. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив

негативних чинників та окреслити умови для подальшого розвитку банківського сектору України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2023 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2023. 462 с.
2. Алексєєнко М. Д. (2002) Капітал банку: питання теорії і практики / М. Д. Алексєєнко.: моногр. Київ: КНЕУ, 276 с.
3. Андрос С.В., Герасимчук В.Г. Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни // Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни, 2023. № 1 (65). С. 12-25.
4. Бержанір І. А. Власний капітал підприємства: економічна сутність та особливості обліку // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону, 2023. Вип 19. Т.2. С. 78-86.
5. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Ігнатишина В.М., Скидан У.І. Сучасні тенденції формування ресурсів комерційних банків України // «Молодий вчений» • № 3 (79) • березень, 2020 р. С. 209-213.
6. Блащук-Дев'яткіна Н.З. Управління власною ресурсною базою АТ АКБ «Львів» // «Modern Economics», №34 (2022), С. 6-12.
7. Борисова Л. Є., Мамуненко М. С. Сучасні напрями розвитку вітчизняних банківських операцій з цінними паперами. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2021. Вип. 2 (103). С. 35–41.
8. Борова А.А., Ізюмцева Н.В. Основні проблеми управління персоналом в банках України. // ECONOMICS: time realities № 6(64), 2022. С. 65-71. <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No6/65.pdf>
9. Брикуля О.А Аналіз діяльності банківських установ на фінансовому ринку України // Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни, 2023. № 1 (65). С. 29-37.
10. Буга Г. С. Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади : монографія / Г.

С. Буга. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 404 с.

11. Вербицька В.-С. Р. Перспективи розвитку банківського бізнесу в Україні // Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні, 2 березня 2023 р. С. 36-38.

12. Вовчак О.Д., Гонгало Н.М. Цифрові інновації та їхній вплив на конкурентноспроможність банків. Вісник Університету банківської справи. 2020. № 3 (39). С. 46-51.

13. Возняковська К. Щодо проблем капіталізації банківських установ в умовах економіко-правових реформ в Україні // Господарське право і процес, 2017. № 7. С. 26-30.

14. Гайдаржийська О.М., Щепіна Т.Г., Отрошко В.П. Практичні основи аналізу та оцінки капіталу банку // «Молодий вчений», 2017. - № 7 (47). – липень. – С. 416-421.

15. Гасій О.В., Соколова А.М., Прохар Н.В. Фактори конкурентного середовища у банківському секторі України: регіональний аспект. Ефективна економіка. 2021. № 5. 8 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8895>.

16. Гатаулліна Е.І., Клименко М. Особливості сучасної структури банківської системи України. Економіка та суспільство. №37, 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1204/1159>.

17. Гладких Д. М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання // БІЗНЕСІНФОРМ № 5 '2021. С. 327-333.

18. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26-27 квіт. 2023р.) / за заг. ред. Л.Г.Комахи. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с.

19. Голяк Т.-В. Б. Перспективи розвитку банківської системи в Україні // Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні, 2 березня 2023 р. С. 149-151.

20. Гончаренко А.С. Вплив факторів макросередовища на систему управління структурою капіталу підприємства // Цифрова економіка та

економічна безпека, 2022. Випуск 3 (03). С. 96-102.

21. Господарський кодекс України № 264-IX від 31.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

22. Данік Н., Ємельянов А. Теоретичні аспекти впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банку // International Science Journal of Management, Economics & Finance 2022; № 1(5). С. 10-16.

23. Дроботя Я. А., Телятник М. Ю. Управління капіталом комерційного банку // Економіка та суспільство, 2021. – Випуск 31.

24. Дук І. В. Основні умови і чинники розвитку та управління діяльності державного банківництва в Україні. Ефективна економіка. 2010. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=296>.

25. Єгорова О. А. Економічна сутність категорії "капітал банку" та його класифікація // Управління розвитком. - 2014. - №10. - С. 18 – 21.

26. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А.О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. — Суми: Університетська книга, 2017. — 523 с.

27. Жердецька Л. В. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності банків України на фондовому ринку. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. № 9–10 (286–287). С. 11–17.

28. Збірник тез доповідей учасників Дев'ятнадцятої науково-практичної конференції студентів закладів вищої та фахової передвищої освіти Укркоопспілки «Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства». Частина 1. – К. : НМЦ «Укоопосвіта», 2023. – 141 с.

29. Зінковська Я.В. Актуальні аспекти управління капіталом комерційного банку // Актуальні аспекти управління капіталом комерційного банку / Я.В. Зінковська // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 252. — С. 31-35.

30. Ільчук П., Коць О., Кудь А. Показники капіталізації банківської системи України: фактичний стан та порівняльна характеристика із показниками Польщі, Швейцарії та Німеччини. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2020. №

1 (21). С. 195–205.

31. Коваленко В. Проблеми капіталізації та оцінювання достатності капіталу Банку / В. Коваленко, О. Крухмаль, Ж. Торяник // Актуальні проблеми економіки. — 2017. — N8(122). — С. 276–285.

32. Коваленко В.В. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану. Фінансовий простір. 2022. № 4 (48). URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/download/272736/268679>

33. Коваль О.А., Прищенко І.Р. Управління власним капіталом банку. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8367>.

34. Коваль С. Теоретичні аспекти фінансових ресурсів банку:// Світ фінансів. Економічні науки, 2011. вип. 2, стор. 82–91. Доступно за адресою: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/18958/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%20%D0%A1..pdf>

35. Ковда Н.І., Татяніна С.М. Капіталізація банків як чинник зростання економіки України // Гроші, фінанси і кредит, 2018. – Випуск 22. – С. 203-208

36. Комар М. І., Зомчак Л. М., Пешко Б. Р. Банківська система України в умовах пандемії та війни: симультаивна економетрична модель // Економіка і суспільство, 2023. Випуск 52. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2534/2453>

37. Коренєва О. Стан капіталізації банківської системи України та оцінка можливостей покриття банківських ризиків капіталом [Електронний ресурс] / О. Коренєва, Я. Кузніченко // Вісник Національного банку України. - 2013. - № 10. - С. 43-50.

38. Король М. М., Співак В. О. Сучасний стан показників української банківської системи // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2023. № 47. С. 41-47.

39. Кочетигова Т.В., Пяничук Д.О. Економічна сутність та необхідність формування фінансових ресурсів комерційного банку // Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 16. 2017. С. 726-729.

40. Криховецька З. М., Кохан І. В. Проблеми та шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів банків // Економіка та суспільство, 2022. № 39
file:///C:/Users/Diana/Downloads/1344-

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0
%D1%82%D1%82%D1%96-1296-1-10-20220614.pdf

41. Латишева І. Л. Узагальнення методичних підходів до аналізу структури капіталу / І. Л. Латишева // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2013. - № 2. - С. 169-181.

42. Лисенко М.О. Економічна природа власного капіталу банку та його роль у ресурсному забезпеченні банківських установ / М. О. Лисенко // Моделювання регіональної економіки. - 2010. - № 2. - С. 314-322.

43. Любар О. О., Болехівська В. В., Сімаков О. О. Власний капітал та його вплив на розвиток вітчизняної науки // Економіка та суспільство, 2019. № 20. С. 144-151.

44. Масюк Ю.В., Самойленко І.О. Управління структурою капіталу банку // «Молодий вчений», 2017. - № 4 (44). – квітень. – С. 715-718.

45. Матлага Л. О. Сутність банківського капіталу та його взаємозв'язок із поняттям «ресурси банку» / Л. О. матлага // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острогов: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 125–130.

46. Мельничук В. Е. Роль людського капіталу в цифровому економічному середовищі // Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи, 2023. № 5. С. 46-47.

47. Мельничук М.Ю. Достатність капіталу як характеристика фінансової стійкості банку. Економічні науки. 2015. № 1. С. 43-49.

48. Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни / С.В. Андрос, В.Г. Герасимчук // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2023. – № 1 (65). – С. 12-25.

49. Міщенко В. І. Банківські операції : підручник / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренєва. – 2ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2017. – 796 с.

50. Мордань Є.Ю., Журавка О.С., Діденко К.В., Кравченко Я.І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. Бізнесінформ. 2021. № 1. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/businessinform-2021-1_0-pages-243_251.pdf

51. Мороз А. М. Банківські операції: підручник. — 2ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна. — К.: КНЕУ, 2018. — 476 с.

52. Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. Банківські операції: підручник. Київ: КНЕУ, 2010. 384 с.

53. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств // Економічний простір, 2023. № 183. С. 95-103.

54. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

55. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

56. Онищенко Ю. І. Проблеми формування ресурсної бази банків України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 30(2). С. 84-89.

57. Онищенко Ю.І., Гребенщикова Т.С. Чинники формування власного капіталу банків України // Гроші, фінанси і кредит, 2016. Випуск № 2. С. 525-530.

58. Основні проблеми управління персоналом в банках України / А.А. Борова, Н.В. Ізюмцева // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2022. – № 6 (64). – С. 65-71.

59. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

60. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL:

<https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/nbu/curr/usd/>

61. Офіційний сайт Національного банку України. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

62. Петик Л.О., Підкорчевна В.В. Особливості формування банківського капіталу в Україні // «Молодий вчений» • № 11 (75) • листопад, 2019 р. С. 583-586.

63. Повод Т.М. Особливості формування ресурсної бази банків: сутність та значення // «Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка». Випуск 16, 2023. С. 236-243.

64. Правдиківська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. Молодий вчений. 2022. № 9 (109). С. 150–153. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5583>

65. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000. №2121-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

66. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 № 18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18

67. Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 2 березня 2023 р.): тези доповідей. – Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2023. – 560 с.

68. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу : [Електронний ресурс] : тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 197 с.

69. Проблемна позичкова заборгованість суб'єктів підприємництва в сфері сільського господарства у кредитному портфелі українських банків: аналіз та оцінка зміни ключових компонентів / С.В. Андрос, В.Г. Герасимчук // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2023. – № 2 (24). – С. 5-14.

70. Продан Д. І. Дослідження структури власного капіталу українських банків. Ефективна економіка. №2. 2013. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1813>

71. Пурій Г. М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. Фінансовий простір. 2017. № 3(27). С. 41–45.

72. Реверчук С.К., Григорук М.О. Проблеми і перспективи розвитку власного капіталу банків в Україні // «Економічні студії», 2018. № 2 (20). С. 41-45.

73. Савлук М. І. Банківські операції : підручник / М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна – 3є вид., перероб. і доп. – К. – КНЕУ, 2018. – 608 с.

74. Савлук С. В. Власний капітал як запобіжник втрати ліквідності банку/ С. В. Савлук // Банківська справа. — 2018. — № 2. – С. 55–62.

75. Святенко С. В. Забезпечення ефективності пасивних операцій в банківських установах України. «Modern Economics», №29 (2021), С. 163-169.

76. Сисоєнко І.А., Карлюка Д.О. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України // 2022. Випуск 23. С. 132-137.

77. Системно важливі банки України. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib>

78. Ситник Н.С., Пріцак Я.М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки // «Молодий вчений» • № 6 (118) • червень, 2023 р. С. 94-99.

79. Суторміна К.М. Економічна сутність банківського капіталу / К.М. Суторміна // Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи: матеріали науково-практичної конференції. – К.: КНЕУ, 2013. - С. 408 – 410.

80. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. 431с.

81. Філіппов В.Ю., Корсікова О.О. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банківських установ // № 2(66), 2023. С. 60-68.

82. Фостяк В. В. Особливості побудови механізму управління капіталом банків / В. В. Фостяк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 2. – С. 184 – 189.

83. Черкасова С. В. Регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів // Економіка і суспільство, 2023. Випуск 52. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2633/2551>

84. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банківських установ / В.Ю. Філіппов, О.О. Корсікова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2023. – № 2 (66). – С. 60-68.

85. Юшко С. В., Лугова А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «Капітал підприємства» / С. В. Юшко, А. Лугова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - № 36. - С. 234-238.